

ספר

משנה ברורה

והוא פירוש יפה ומנופה על

שולחן ערוך אורח חיים

אשר חיבר הרב הגאון, רבן של כל בני הגולה

מו"ה יוסף קארו זצ"ל

עם חידושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם

הגאון מו"ה משה איסרליש זצ"ל

עם נושאי כליהם הלא המה:

באר הגולה מהגאון מו"ה משה רבקה זצ"ל מוילנא

באר היטב מהרב המובהק מו"ה יהודא אשכנזי זצ"ל, דיין טיקטין

שערי תשובה מאת הגאון מו"ה חיים מרדכי מרגליות זצ"ל

וביאורי קראתיו בשם משנה ברורה, יען כי מתוכו מתברר דברי השולחן-ערוך, כל דין ודין בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים, ולא יהיה כספר החתום. גם יקובץ בו כל הדינים וההלכות והביאורים המפורטים בספרי האחרונים מפרשי השולחן-ערוך המפורסמים (כמו מאליה רבה ופרי"מגדים וברכ"י וסוף ומאמר-מרדכי ורבות כהנה), אשר היו הרבה מהם אחרי הבאר היטב ולא הובאו בשערי-תשובה כי אם מעט מזעיר באיזה מקומות. כל אלה חוברו פה, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון, בעזר השם:

עוד צרפתי כצדו כמה ענינים נחוצים ובשם ביאור הלכה יכונה. וכשמו כן הוא, כי בו ביארתי כמה פעמים דברי ההלכה המובא בקיצור בתוך המשנה ברורה כלי ראיה, ופה הראיתי בעזר השם יתברך את מקורו לעין כל מגמרא ופוסקים, גם יבואר בו לפעמים דברי השולחן-ערוך באורך במקום הצריך ביאור:

גם תחת המשנה ברורה הנ"ל פתחתי שער רחב עם פרחים וציצים מצויינים, ושמו נאה לו שער הציון, כי בו יציין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו:

כל אלה חברתי בעזר השם יתברך החונן לאדם דעת

ישראל מאיר רבי אריה זאב הכהן ולה"ה, מעיר ראדין

כרך ראשון

הוצאה חדשה באותיות מרובעות, פיענוח ראשי-תיבות והגהה מדוקדת

הוצאת ח. וגשל בע"מ ירושלים

שנת תשנ"ו לפ"ק

הלכות ברכות סימן מז

מז דיני ברכת התורה, ובו י"ד סעיפים:

א גירסא פ"א ב ברכות י"א ג הדי"א

א (א) *ברכת התורה צריך (ב) [ב] ליהדר בה (ג) מאד: ב יצריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא: הגה (ג) בין למדרש (טור): ג (ד) *גיהכותב (ג) בדברי-תורה *אף-על-פי שאינו קורא,

שערי תשובה

באר היטב

לבהכ"נ כגון שמפסיק בינו רחובות עובדי-כוכבים וכיוצא, וכיון שמתירא שמה יעכבו הצבור שפיר הוא יכול לקרות בלא תפילין וכמ"ש בלבוש סי' נח דהא דאמרין כאלו הוא מעיד שקר היינו כמזיד כו' ע"ש. ואפשר דאע"פ שיכול ללבוש תפילין בשעת קריאה ולתולצן קודם הליכה לבהכ"נ לא יעשה כן שלא ירבה בברכות. ומ"ש בבה"ט לקמן בשם הע"ת ליתא וכמ"ש בא"י שם בשם ה"ל"ה והנ"ץ ע"ש. וכלא ציצית ודאי יכול לקרות אע"ג שכתב המג"א סי"ס כ"ד בשם ה"הו"ר דגם בציצית הו"ל כמעיד שקר נראה דהיינו כשקורא פ' ציצית ג"כ, אי נמי כיון שהוא לבוש טלית-קטן לית לן בה. ועיין לקמן סימן סו אם שכח כו' דבציצית לא אמרין דהוי כמעיד כו'. ועיין בא"י שכתב כשמשכים קודם אור הבורק כדלקמן סי' מז לא יאמר בשכמל"ו דאינו אלא סידור דברים, ולא כמג"א, וכן מה שאומרים קודם ישחבת ובתורתך כו' אין לומר בשכמל"ו, והנה אנו נהגין לומר בק"ש קטנה בשכמל"ו, ומה שכתב דלא כמג"א נראה דגם המג"א מודה בקודם אור הבורק רק דמיירי שהגיע זמן ק"ש, דאין בכך כלום שיאמר אע"פ שאין מתכוין לצאת עד שיאמר אותם עם הברכות, מ"מ כיון שאין פסידא אם יאמר עכשיו טוב לאמרה דזמנין דמתמי אונסא ועבר זמן ק"ש בעת האמירה בברכות, ואע"ג דהשתא אין מכוין לצאת מ"מ מרויח קצת, דהא איכא מ"ד דמצוות איצ כוונה כמ"ש לקמן סי' ס ע"ש. משא"כ אם הוא קודם אור היום אפשר שגם המג"א מודה כיון שאינו רק סיפור דברים א"ל אחוריו בשכמל"ו. ואפשר דמ"מ שפיר אומרים אותו לפי מה שמבואר בפוסקים דאף בשכמל"ו הוא קבלת י"י, מלכות שמים אלא שאינו כ"כ כמו פסוק ראשון המפורש בתורה, עיין בלבוש, א"כ גם בסיפור דברים 'אשרינו שאנו משכימים' כו' שפיר נקטינן גם מה שאומרים בשכמל"ו, וכן המנהג שאפילו המתפללים בבורק השכם ואומרים ק"ש קטנה קודם עמוד-השחר אע"פ מסיימים בה בשכמל"ו:

[ח] ליהדר. עבה"ט, ועיין בשאגת-אריה סי' כד שהוכיח דברת התורה דאורייתא, ושם בס"י כה כתב רמ"מ אם נסתפק אם אמר ברכת התורה אם לא לא יברך אלא

ביאור הלכה

משנה ברורה

בזה. עיין במשנה ברורה שכתב דלא יכריז לצאת אלא-אם-כן יראה וכו'. ונראה לי דאפילו אם הוא משער שהצבור לא יעברו זמן קריאת-שמע דהנ"ץ, אך הוא ירא שיעברו זמן קריאת-שמע לפי החשבון שמוחשבין מעמוד-השחר [כידוע שיש רעות בפוסקים אם מחושבין הזמן קריאת-שמע דהוא עד ג' שעות מצת עמוד-השחר אם מנץ-החמה ואילך, כמבואר לקמן בסימן נח במשנה ברורה סעיף-קטן ד,]. יכריז לצאת עתה ידי קריאת-שמע, ולא מיבעי לדעת הפוסקים דחושבין מעמוד-השחר דשפיר עביד, ואפילו לדעת הפוסקים דחושבין מהנץ גם-כן יש לסמוך על דעת הבית-יוסף והרמ"א והאליה רבה מסכים עמהם, דאפילו אם הצבור לא יעברו זמן קריאת-שמע אף-על-פי-כן מותר לכריז לצאת בזה, עיין בבית-יוסף:

* הכותב בדברי-תורה. עיין במשנה ברורה במה שכתבתי "ולענין מעשה וכו'", הלא המה הטי"ו ומגן-אברהם והגרי"א כולם הסכימו דהוי כהרהור, ואף דהפרי-מגדים מצדד דצריך לברך, היינו משום דהוא מצדד בסימן סב דלדינא כהרהור כדבור דמי מדאורייתא, ודלא כפרי חדש, אבל לפי מה שהבאנו שם בסימן סב דכמעט כל הראשונים והאחרונים סוברים דהרהור לאו כדבור דמי מדאורייתא, בוודאי הדין עם הטי"ו ומגן-אברהם: * אף-על-פי שאינו קורא. ואם

סוברים דברכת התורה הוא מן התורה, וידוע שעונש מי שאינו מברך על התורה גדול מאד. אך אם נזכר זה לאחר התפלה שכבר בירך ברכת 'אהבה רבה', אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפלה [פמ"ג בפתיחה]. ואם יכול לבקש מאחר שיוציאו בברכת התורה, או שיכוין לכתחלה בברכת 'אהבה רבה' לפטור וללמוד תיכף לאחר התפלה, מה טוב, ובפרט לפי מה שמצאתי אחר-כך בספר מאמר-מרדכי שמביא בשם הלבוש ועולת-תמיד גם-כן דהוא מדרבנן, בוודאי צריך

ליזהר לכתחלה לעשות כן. וברכת התורה בצבור, לכולי עלמא דרבנן משום כבוד הצבור, שהרי כבר בירך בשתרית [אחרונים]: (ב) מאד. שלא ללמוד עד שיברך. ויכרך אותה בשמחה גדולה, דמצינו שאמרו חז"ל: "על מה אברה הארץ, ויאמר ה' על עזבם תורת", ואמרו חז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ, שישאל היו עוסקים בתורה, ומצינו שכל זמן שהיו עוסקים בתורה ויתר הקדוש-ברוך-הוא על עוונותיהם, ולכן לא ידעו על מה אבדה; והקדוש-ברוך-הוא הנותן לבבות ידע כי אף-על-פי שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות, ולכן לא בירכו ברכת התורה, שלא היחה התורה חשובה בעיניהם, ולכן לא הגינה. ולכן צריך ליהדר מאד וליתן הודאה על שבחר בנו ונתן לנו כלי חמדו. גם אמרו חז"ל, שאינו זוכה חס ושלום להיות לו בן תלמיד-חכם עבור זה שאינו נוהר בברכת התורה: (ג) בין למדרש. והמתכר (ג) גם-כן מודה בזה, אלא דסבירא ליה דהוא בכלל מקרא: ג (ד) הכותב. סבירא ליה דכתיבה עדיף מהרהור, והטעם יש אומרים משום (ד) דעביד מעשה, ויש אומרים, (ה) דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה. וכל זה בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב, אבל (ו) סופר המעתיק ואינו מבקש להבין אין צריך לברך דאין

שער הציון

(ב) וכן כתב פרי חדש וחיי-אדם ודרך-החיים: (ג) שאגת-אריה ודרך-החיים: (ג) פרי חדש: (ד) לבוש: (ה) תלמידי רבינו יונה וחיי-אדם: (ו) אחרונים:

ד האגרו ותוספות
בפרק ג דרכות
ז האמרים בפרק ז
מחלוקה
* וכתב הראשון תוספת
שם אמרים לעסק
דברי תורה וכן הוא
בטעם אשכנז ומלאכי א

צריך לברך: ד * והמהרהר בדברי-תורה (ה) אינו צריך (ג) [ג] לברך: והוא הדין (ו) דיכול
(ז) לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו (ר"ן פרק קמא דשבת ופרק כל הצלמים כתב דהוי כהההור):
ה הברכות התורה: 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו (ח) 'על דברי תורה' (ט) והערב נא' וכו'
(י) 'ואשר בחר (ז) בנו': ו 'אומר 'והערב' עם (ס) (יא) וי"ו: הגה ויש אומרים בלא וי"ו וכן נהגו

תוספת בפרק ו דרכות ונפקי: דפסחים ופרק קמא דמכות בשם רבינו תם חוראיש בתיק פוק קמא דברכות.

שערי תשובה

באר היטב

אשר בחר בנו שהיא מעולה שבברכות, חזק דלא כמ"ש בשם פרי"ח וד"ה אהרן. אך
במח"ב דערו דשב ואית ערוך ובספק לא יהודו ויברך, והביא ראיה מלשון
הרמב"ם וכתב שכיב במטה יהודה ע"ש. ועיין בברי" דאפילו להפוסקים
בסתפק חזרו ומברך מ"מ באשה אע"פ שגם היא מברכת בה"ת, אם נסתפקה
אינה חוזרת לברך שנית ע"ש: [ג] לברך. עב"ה"ט. ולקמן מביא דלענין בה"ת
אי"צ שילמד מיד ופשיטא דהההור בר"ח ע"פ"ש לא מקרי הפסק, ואפשר כוונתו
שאם לא יוצאו בפה ד"ת מיד אחר הברכה יש לחוש שמא אעפ"י שעתה הוא
יחשב ומתהור, שמא יארע איהו ענין שיצטרך להפסיק בשיחה ולכן יש לו
להוציא בפה קצת דברי-תורה מיד אחר הברכה. ועיין בהלק"ש ח"ב סי' קנט
שכתב: השומע ד"ת צריך לברך כיון דשומע כעונה ערוך מהההור וגם שהמברך
לא הפסיד שהרי כל היום חל עליו חובת לימוד ובבה"ת אי"צ ללמוד מיד ע"ש.
ועיין במח"ב שכתב ליישב מההיא דסי' קמ"א דהעולה לתורה יקרא בנחת עם
הש"ץ שלא תהיה ברכתו לבטלה ע"ש ובט"ו ונפ"ח ושאלות-יעבי"ן ח"א סי'
ע"ה והמהרהר וכן אהרן סימן ס', ונראה להחמיר שאף שאינו רוצה ללמוד בעצמו

ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב, אבל סופר שמעתיק
ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב אי"צ לברך, וה"ה אם כותב
איגרת שלומים אף שכותב איזה פסוקים אי"צ לברך, מ"א וט"ז:
(ג) לברך. דהההור לאו כד"ר, לפי"ו יש לייחד לאותן לומדים בעיון
מתוך הספר שיחזרו להוציא קצת ד"ת בפה אחר הברכה: (ד) בנו. כתב
באגרת הרמב"ם דגם הגר יוכל לברך כן, מ"א ע"ת. וצ"ל ולומדי תורתך
לשמה, כ"ח ושכנה"ג. ויכוין להתפלל על בניו שיהיו לומדים וכן כולא
ניגע לריק ולא נלד לבהלה: (ה) וי"ו. דברכה אחת היא, ואלו היתה
ברכה בפ"ע היתה פותחת בברוך. ואע"ג דסמוכה לחברתה היא מ"מ
כיון דברכות קצרות הן ה"ל לפתוח בברוך מידי דהוי אברכת הבדלה
שפותחת בברוך אע"פ שהן סמוכות כיון שהן קצרות, והי"א ס"ל דשאני
ברכות הבדלה שאינן סמוכות שאם רצה אומר כל א' בפ"ע, עמ"א:

ביאור הלכה

משנה ברורה

הוא כותב ומעתיק וכוונתו רק כדי להרויח ממון, אפשר דאפילו בקורא
התיבות גם-כן אין צריך לברך, דאין זה בכלל לימוד. ועיין בסימן לח
במגן-אברהם סעיף-קט"ו ת. ולפי זה אפילו אם הוא שכיר לכתוב סת"ם,
דינא הוא דצריך לקרות בפיו הדברים שכותב, אפשר דאין לו לברך על
זה ברכת התורה. ועיין בט"ו שכתב דאפילו לדעת המחבר דכתיבה הוא
כדיבור, אם פעולתו היא רק כדי להרויח ממון אין זה בכלל לימוד; ויש
לדחות, דשם כיון שכוונתו הוא רק כדי להרויח אין נחשב הכתיבה
לדיבור, מה שאין כן בדיבור ממש אפשר דלא נפקא מכלל דברי-תורה
בכל גוונא, וצריך עיון. ולענין מעשה יש להחמיר אם השכים בבוקר
לכתוב סת"ם, לברך ברכת התורה מתחלה ולאמר אחר-כך הפסוקים
שנוהגין: * המהרהר בדברי-תורה וכו'. עיין בביאור הגר"א שמקשה
על זה, דהלא הרהור בתורה הוא גם-כן מצוה, כדכתיב 'והגית בו יומם
ולילה'; ובגשמת-אדם רצה לדחות הקושיא, ועיין בבגין עולם שמשגי
על הגשמת-אדם ומסכים להגר"א. אמנם מה דמשמע שם מיניה
דלהגר"א הרהור בתורה הוא כדיבור ממש, ומחמת זה כתב שם דמה
שכתב הרמ"א בסימן סח דמי שלומד על-ידי הרהור וכו' לית ביה
איסורא וכו', הוא אזיל לשיטתו בכאן דמסכים בהג"ה להמחבר דאפילו
בתורה הרהור לאו כדיבור דמי, מה שאין כן לשיטת הגר"א יהיה
איסורא אפילו על-ידי הרהור, ודחשיב הפסק בברכות קריאת שמע.
ולעניות דעתי לא כיון יפה, דגם הגר"א מודה דאפילו בתורה הרהור לאו
כדיבור, אלא דסבירא ליה דגם הרהור הוא מצוה כדכתיב 'והגית בו
יומם ולילה', וכן משמע לשונו להמעין בו היטב. ועוד ראיה ברורה
לדברי, דאי לאו הכי מאי מקשה הגמרא בשבת ק"ג ע"א מי אמר רבי
יוחנן הרהור לאו כדיבור דמי והא אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר
להרהור בדברי-תורה חוץ מבית-המרחץ וכו', (התם) [הכא] נמי כתיב
'ולא יראה בך ערות דבר' וכו', הלא לענין דברי-תורה לכולי עלמא
הרהור כדיבור, ואס"כ אפילו אם 'ולא יראה' קאי על זה, גם-כן הרהור

זה לימוד, וכל-שכן אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות לדבר
צחות אין צריך לברך, כיון שאינו מתכוין ללמוד. ולענין
מעשה (י) הסכימו האחרונים שלא לסמוך על דעת המחבר
לברך על הכתיבה לבדה בכל גוונא, שהרי מכל מקום אינו רק
מהרהר בדברי-תורה, אלא ראוי לכל כותב בדברי-תורה
שיוציא מפיו קצת חיבות, להינצל מברכה לבטלה, אם אינו
אומר פסוקי ברכת כהנים או ברייתא ואלו דברים אחר
הברכה כמו שנוהגין: ד' (ה) אינו צריך. דהההור לאו
כדיבור דמי. ולפי זה יש לייחד לאותן (ס) הלומדים בעיון
מתוך הספר שיחזרו להוציא קצת דברי-תורה בפה אחר
הברכה, אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר דברי-
תורה אחר הברכה כמו שנוהגין: (ו) דיכול וכו'. נראה,
דוקא לפסוק דין בין בעלי-דינין, דאינו דרך לימוד, אבל
ללמוד דין בספר בלי טעם, מברך, דלא גרע מכותב [מטה-
יהודא בסי' זה]: (ז) לפסוק. שהטעם שהוא עיקר הדין אינו
אלא מהרהר בלבנו. והגר"א בביאורו חולק על זה וסבירא ליה
דלא גרע זה מהקורא מקרא בלבד דצריך לברך, ואפילו
בהההור לבד מחמיר שלא להרהר כל-זמן שלא בירך ברכת
התורה. ולכולי עלמא מותר לעשות איזה פעולת מצוה קודם
ברכת התורה, אף-על-גב דבעת מעשה בוודאי הוא מהרהר
בדין הזה, אפילו הכי מותר, דכל שאינו מתכוין ללימוד אין
צריך ברכה [הגר"א לקמן בסי' ז]: ה' (ה) על דברי תורה.
ומנהג מדינותינו לומר "לעסוק בדברי תורה". גר יכול לומר
ברכת "אשר בחר בנו" [אחרונים]: (ט) והערב נא. ויש

מדקדקין להוסיף "וצאצאי צאצאינו", כי כל מי שהוא תלמיד-חכם ובנו ובן-בנו תלמיד-חכמים, שוב אין התורה פוסקת
מזרעו, שנאמר "לא ימושו מפ"ך וגו'; ואין צריך לכך, כי בכלל "וצאצאינו" הוא גם-כן בני בניו [מ"א]: (י) ואשר בחר.
ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי-תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות. ויכוין מאד
בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים "ונהיה אנחנו וצאצאינו" וכן כשאומר בובא לציון "למען לא ניגע לריק
ולא נלד לבהלה": י' (יא) וי"ו. דברכה אחת היא, דאלו היתה ברכה בפני עצמה היתה פותחת בברוך, ואף-על-גב דסמוכה
לחברתה היא, מכל מקום כיון דברכות קצרות הן הוי להו לפתוח בברוך, מידי דהוי אברכות הבדלה שפותחות בברוך אף-על-
פי שהן סמוכות כיון שהן קצרות. והיש-אומרים סבירא ליה דשאני ברכות הבדלה שאינן סמוכות, שאם רצה אומר על כל אחד

שער הצינון

(י) הסי' ומגן-אברהם והגר"א: (ס) ט"ו:

הלכות ברכות סימן מז

(רמב"ם פ"ז מהלכות תפלה ורשב"א בשם המאור ואבודרהם). אבל (יב) יותר טוב לומר (י) [ן] בוי"ו: **אז** *ברכת (ג) 'אהבת עולם' (יד) *פוטרת ברכת התורה (טו) *אם למד (י) (טז) מיד בלי הפסק; (יז) *וייש להסתפק אי סגי בקורא (ט) קריאת שמע סמוך לה מיד בלי הפסק, ולכן (יח) יש ליהזר לברך ברכת התורה קודם 'אהבת עולם': ט' יש אומרים (יט) שאם הפסיק בין ברכת

שערי תשובה באר היטב

(י) בוי"ו. כי בזה יצאנו ידי כל הדעות, אבל אם תאמר בלא וי"ו הוי הערב גא ברכה בפ"ע והוי הפסק לאותה דעה שס"ל ברכה א' היא. והארי"ז ז"ל היה אומר שברכה בפ"ע הוא והיה עונה אמן אחר לעסוק בד"ת ואפ"ה היה אומר והערב בוי"ו, ספר נגיד ומצוה וכ"כ היד"אהרן דלא כפרי"ח ע"ש. ובלי"ח אות פג כתב לענות אמן אחר לעסוק בדברי תורה ספיקא הוי, עיין בשכנה"ג ובתשובת מטה"יוסף ח"ב סימן ס: (י) מיד. ואז פוטרת לימוד של כל היום. ודוקא בברכת אהבה רבה צריך ללמוד מיד דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה אלא לק"ש איתקן, אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בתורה שנתקנו עיקר לברכת התורה היא פוטרת כל היום, ר"י ועט"ז: (ט) ק"ש. די"ל דק"ש הוי כדברי תפלה, וכ"י הוכיח סברא זאת מדאיצטריך הידושלמי לפסוק והוא ששונה על אחר ר"ל אם

משנה ברורה ביאור הלכה

אסור; אלא ודאי כמו שכתבנו, ודוק: * ברכת אהבת עולם וכ"ו. עיין במשנה ברורה. ועוד נפקא-מינה למי שאינו רגיל ללמוד שרוצה ללמוד תיכף אחר ערבית, דאינו צריך לברך אפילו לדעת המחבר לקמן בסעיף י לפי מה שכתב המגן-אברהם שם דמחמיר בהפסק במי שאינו רגיל לחזור על לימודו: * פוטרת. עיין במשנה ברורה. ומדברי תלמידי רבינו יונה שם משמע לכאורה דאם יודע בוודאי שלא כיון, או כגון שנזכר שלא אמר ברכת התורה ער אחר שאמר אהבה רבה, אין אהבה רבה פוטרת; אבל מדברי הרא"ש שם לפי מה שהסביר סכרת הירושלמי שמצריך לשנות על אחר, לכאורה אין לחלק בזה. אך ראה זה מצאתי אחר-כך בפרי-מגדים בסימן נ"ב, דאם רוצה יוכל לכוין בפירוש בברכת אהבה רבה שלא לפטור לברכת התורה, דבזה לכולי עלמא אינו יוצא אפילו למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה, עיין שם. ולפלא שלא זכר הפרי-מגדים כלל דברי תלמידי רבינו יונה הנ"ל: * אם למד מיד. עיין במשנה ברורה בשם הלבוש. אחר-כך מצאתי ביותר מזה כספר אור זרוע הגדול, ודוקא אם הפליג בעסקיו בין ברכת אהבה רבה ללימוד, מיהו, כל עניני תפלה וגם שהולכים אחר ספריהם להביאם לבית-המדרש אין זה הפסק, עד כאן לשונו. ונראה דדוקא אם לא הפסיק בריבוי, אבל אם הפסיק בדיבור שלא מענינו, גם להאור זרוע ויברך: * ויש להסתפק. עיין במשנה ברורה. ונראה לי שאם נצטרף לזה עוד שישן ביום שנת קבע, לכולי עלמא יש לסמוך על זה ולברך, כי בלאו הכי כמעט כל הפוסקים מצריכין בכל אחד לחזור ולברך. אחר-כך מצאתי

סגי, ועיין בביאור הלכה: [ן] (טו) אם למד. דברכת "אהבה רבה" (יב) כיון דנתקן העיקר לקריאת שמע לא מתחזי לשם ברכת התורה אלא בשונה מיד. וכתב הלבוש שאף אם התפלל וסיים התפלה אינו נקרא בזה הפסק, כיון שאחר-כך למד מיד: (טז) מיד. אפילו מעט לשם מצות לימוד, ואז שוב לא יצטרך לברך (יג) כל אותו היום אפילו הפסיק ועמד וחזר ללימודו, על דרך שיתבאר לקמיה בברכת התורה: [ן] (יז) ויש להסתפק. דיש לומר (יג) דקריאת שמע הוי רק כדברי-תפלה כיון שאינו אומר זה לשם לימוד. ועיין בביאור הגר"א שהוכיח בפשיטות דאין קריאת שמע מועיל לזה. אחר-כך מצאתי גם-כן בספר אליהו רבא שהביא כן מהרבה פוסקים ופסק כן להלכה. ונראה דאם קרא קריאת שמע לאחר זמן קריאת שמע דהוי כקורא בתורה, אפשר דלכולי עלמא אין צריך לחזור ולברך אפילו אם לא למד אחר-כך מיד: (יח) יש ליהזר. דשמא (יד) ישכח ללמוד תיכף לאחר התפלה: [ט] (יט) שאם הפסיק. טעמם, דדוקא ב"אהבה רבה" דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה, אז אינו פוטר אלא-אס-כן למד מיד בלי הפסק, אבל ברכת התורה פוטרת כל היום (טו) אפילו לא למד אחר תפלת שחרית עד חצי היום, ולא דמי לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכה להמצוה, כמו שכתוב סימן רו, דשאני הכא (טו) דמצוה להגות יום ולילה ואס-כן לעולם ליכא היסט הדעת. אבל (יז) רוב האחרונים חולקין על המחבר דמסכים לדעת היש-אומרים הוה, דלא כתב המחבר רק "והנכון וכ"ו", וסבירא להו דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצוות או הנהגין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו, דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אחר-כך על מה לחול, וכן הסכים הפרי חדש והגר"א וכן העתיק החיי-אדם להלכה. ומכל מקום נראה לי, דכיון שיש פוסקים שסוברין דאין צריך לחזור ולברך, יותר טוב אם אירע לו שהפסיק אחר ברכת התורה שיכוין אחר-כך בברכת "אהבה רבה" לצאת בזה ידי

שער הציון

(ט) חיי-אדם: (י) המטה-יהודא ופרי-מגדים ודרך-חיים: (יא) הרא"ש: (יב) לבוש ומגן-אברהם: (יג) בית-יוסף: (יד) גם אפשר דכוונת השולחן-ערוך אם אין דעתו ללמוד מיד: (טו) מרדכי: (טז) מגן-אברהם: (יז) הרש"ל ודרכי-משה וכ"ה:

הלכות ברכות סימן מז

קעב באר הגולה

7

כ בתיוסף מדרבי הרמב"ם ל הרא"ש ור"י בשם רבינו הם מ טור בשם תשובת אביר הרא"ש ג אגור בשם אביו ס בית יוסף ע שם. פ מדר בשם אביר ובתשובתו כלל ד

התורה ללימודו אין בכך כלום, יוהנכון שלא להפסיק ביניהם. (פ) וכן נהגו לומר פרשת (פא) ברכת כהנים סמוך לברכת (ט) התורה: ל"י לאם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו, (פג) כיון שדעתו (י) לחזור ללמוד לא הוי הפסק, והוא הדין (פג) לשינה (כד) ומרחץ ובית הכסא דלא הוי הפסק: י"א שנת קבע ביום על מטתו הוי הפסק. י"יש אומרים דלא הוי הפסק, (כה) וכן (יל) נהגו: י"ב ע"אף אם למד (כו) בלילה, הלילה הולך אחר היום (כו) שעבר ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן (כח) שלא (יט) ויטן ישן: י"ג *המשכים קודם אור היום ללמוד (כט) מברך ברכת

שערי תשובה

באר היטב

התורה

למד מיד, הלא בלא"ה לומד תורה במה שקורא ק"ש, אלא ודאי ולא הוי כר"ת: (ט) התורה. ומותר לאמרו אפילו קודם אור הבוקר, ולא כהרש"ל שאוסר מטעם שאין נשיאת כפים בלילה, דמטעם לימודו אנו אומרים אותו ולא מטעם נשיאת כפים, מ"א: (י) לחזור וללמוד. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד צריך לברך, מ"א. וט"ו פסק דאפילו מי שאין דרכו ללמוד אין צריך לברך ע"ש ועיין פרי"ח ומ"ש עליו היד"אהרן: (יל) נהגו. ולי"ח כתב שרבו מהר"י גינצבורג נהג לברך כשישן ביום, מ"א: (יט) ישן. אם ניעור כל הלילה, כשמאיר היום צריך

התורה לעצמו לא רצה להכניס עצמו בתורה זה להכריע בפלוגתא כיון דאפשר לצאת ידי שניהם, והיה אומר והערב נא כו"ו שהיא מילתא דשויה לתרויהו. וכי אפשר גם דעת הרמ"א כן עיין שם והוא נכון: [יט] ישן. עב"ט ועיין במג"א ס"י תצד. וכתב כב"י בשם מהר"י זי"ן בתשובותיו שערי ישיעה כח"י: הקם באשמורת ולומד והחזר לישן על מטתו שנת קבע, כשיקום יברך שניה כל הברכות וגם ברכת התורה, אבל שנת עראי לא הוי הפסק ע"ש וכ"כ פרי"ח; אך כתב שאם קם אדעתא שלא לישן ותקפתו שיבה באמצע לימודו א"צ לחזור ולברך ע"ש. ועיין בש"ע שבמטה יהודה כתב ע"ז דר"ל אטילו ישן שנית בקבע על מטתו כיון שלא היה דעתו לא מתחלה לא חשיב אלא כשנת עראי ע"ש, וכתב עוד שמדברי המקובלים מהר"ש מורחי שכתב לענין הברכות דאפילו רוצה לחזור ולישן אין בכך כלום וה"ל כיון ביום, נראה מדבריו דכשחזר לישן א"צ

ביאור הלכה

משנה ברורה

ברכת התורה, וילמד מעט תיכף אחר שסיים תפלתו. ועיין בביאור הלכה: (כ) וכן נהגו. הטעם בשלשה פסוקים, שרצו לסדר כדרך הקורא בתורה, ונקטו אלו משום שיש בהן ברכה. ומותר לומר (י"ט) אפילו קודם אור הבוקר, דלא כיש מחמירין לאסור אז לומר אלו הפסוקים מטעם שאין נשיאת כפים בלילה, דזה אינו, דמטעם לימודו אנו אומרים אותו ולא מטעם נשיאת כפים: (כא) ברכת כהנים. ונהגו לומר גם-כן "אלו דברים שאין להם שיעור" שהיא משנה, ומימרא ד"אלו דברים שאדם וכו'", כדי לקיים מקרא ומשנה וגמרא: י (כב) כיון שדעתו. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד, צריך לחזור ולברך, כן כתב המגן אברהם; והט"ו כתב להיפך, דמדלא כתב השולחן-ערוך "אם דעתו לחזור" משמע דסבירא ליה דמסתמא אמרינן דהוי דעתיה אם יזדמן שיוכל ללמוד אפילו בשעה שאין רגיל ללמוד שילמד; ויש להקל בספק ברכות [אליה רבה, וגם הפרי"מגדים הניח בצריך עיון, וגם הגר"א בביאורו, אף שהוא מפרש בשולחן-ערוך כהמגן אברהם, מכל מקום לדינא הוא מסכים בסוף סעיף ח כהט"ו, והוא כהפירוש הראשון שברא"ש דסבירא ליה דאפילו במי שאינו רגיל ללמוד אין צריך לחזור ולברך]: (כג) לשינה. רוצה לומר שנת עראי, דהיינו (יט) שהתגננם במיזשכ על אצילי ידיו ואפילו בלילה: (כד) ומרחץ ובית הכסא. לפי שגם שם (כ) אינו מסיח דעתו עדיין מללמוד אחר-כך; ועוד, שגם שם צריך לזיזר בדניניהם, כמו בגילוי. טפח וטפחיים בבית הכסא וכיוצא בזה במרחץ לענין שאילת שלום, על-כן לא הסיח דעתו עדיין מהתורה. ועיין בביאור הגר"א: י"א (כה) וכן נהגו. ובלחם-חמודות כתב: ולי נראה שהמברך תבוא עליו ברכה, וכן נהג מורי מהר"י לברך, וכן הסכים הפרי חדש ואליה רבה בשם הרבה ראשונים ואחרונים, וכן כתב הגר"א וכן העתיק החי"א אדם להלכה [ואף דבפרי"מגדים משמע דנוכל לטמוך על המנהג הזה שלא לברך, על-כ"ל-פנים נראה פשוט דהסומך על כל הפוסקים שהזכרנו ומברך לא הפסיד]: י"ב (כו) בלילה. רוצה לומר (כא) ואפילו לא למד ביום כלל: (כז) שעבר. שכל זמן (כב) שהוא ניעור מוטל עליו ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואין ההפסק וההיסח-הדעת חשיב הפסק לענין ברכת התורה: (כח) שלא ישן. רוצה לומר שנת קבע, אבל אם ישן שנת קבע על מטתו (כג) אפילו בתחלת הלילה חשיב הפסק, ואפילו היש-אומרים שבסעיף יא מודו בזה. ואם היה ניעור כל הלילה, (כד) יש אומרים דאין צריך לברך בבוקר, ויש אומרים (כה) דצריך לברך, כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר, וספק ברכות להקל; אך אם אפשר לו, יראה לשמוע ברכת התורה מאחר ויאמר לו שיכוין להוציאנו בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן, ויאמר אחר-כך איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או יכוין לצאת בברכת "אהבה רבה" וילמד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו. ואם היה ישן ביום שנת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה, פסק הגאון רבי עקיבא איגר דבוה לכולי עלמא צריך לברך בבוקר ברכת התורה, ואין ברכת "אהבת עולם" של ערבית פטורת אם לא למד מיד אחר התפלה: י"ג (כט) מברך ברכת התורה. ואף אם חזר וישן אחר-כך שנת קבע קודם אור היום או ביום, אין צריך לחזור ולברך, כי מסתמא דעתו של אדם לפטור בכרכה זו עד שנת הלילה שאחריו. וכל זה לפי היש-אומרים שבסעיף יא, אבל לפי מה שכתבנו שם דאף בשנת קבע ביום המברך לא הפסיד, כל-שכן בזה שהיה ישן שנת

בחדושי ר' עקיבא איגר יתור מזה, דאפילו המחבר דקאמר י"ש להסתפק היינו רק הזירות בעלמא לתחלה, אבל בדיעבד גם-כן מודה דאם לא למד תיכף צריך לברך ברכת התורה: * המשכים וכו' מברך ברכת התורה. עיין במשנה ברורה במה שכתב דאם חזר וישן וכו', הוא נובע מהדרגת-החיים שכתב דאם חזר וישן אחר-כך בין ביום ובין בלילה אין צריך לחזור ולברך, וכונתו בזה היינו אפילו אם חזר וישן שנת קבע קודם אור הבוקר, וכמו שמסיים בעצמו "לאפוקי מפרי חדש דמצריך בזה לחזור ולברך", אבל אין כונתו לפטור בזה אפילו חזר וישן שנת קבע בתחלת הלילה שאחר זה, וכמו שמשמע לכאורה מלשון הפרי"מגדים בזה סוף אות י"ב באש"ל-אברהם "מרמטיים הדרגת-החיים עד שנת הלילה שאחריו". ויותר נראה לומר דגם דעת הפרי"מגדים הוא כן, ומה שכתב הפרי"מגדים דאפשר דדעתו לפטור מעת-לעת שאחריו, כונתו רק לאפוקי מדעת הפרי חדש דדעתו הוא רק עד שיקום משניה בבוקר

שער הציור

(י"ט) מגן אברהם: (יט) טור: (כ) בית יוסף: (כא) לבוש: (כב) לבוש: (כג) כן מוכח מלבוש: (כד) חי"א אדם בשם הפרי חדש והגר"א בביאורו: (כה) דרך-החיים בשם מגן אברהם ואליה רבה:

צ שט ק אור בשם מהר"י מולין

התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. *המשכים (ל) קודם אור היום *מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת הנותן לשכוי (יג) [יג] (לא) בינה' (לב) ופרשת התמיד (עיין לעיל סימן א סעיף ו) שימתין מלאמרה עד שיאור היום: הגה ולכתחלה יטול ידיו קודם שיברך ללמוד. ואם לא היה לו מים יכול (לג) ללמוד ולברך בלא נטילה, כמו בשאר ברכות שמברך קודם נטילה כדלעיל סימן מז (אגור): י"ד *קנשים (לד) מברכות ברכת (יז) התורה:

מח אומרים פרשת התמיד, ופסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד, ובו סעיף אחד:

הגה ואומרים פרשת (ח) [ח] (א) התמיד. ויש אומרים סדר המערכה ורכון העולמים אתה צויתנו וכו'. ואם **באר היטב** **שערי תשובה**

על כל היום אעפ"י שבדעתו לישון שנית, וראיתי שבפ"מ הניח ג"כ דברי הפרי"ח בזה בצי"ע. ולדינא נראה ודבעתו תליא מילתא, שאם היה בדעתו רק לפטור לימוד זה עד שעת שינה שנית פשיטא שצריך לחזור ולברך כשקם שנית משא"כ בסתמא אעפ"י שדעתו לחזור ולישון מ"מ כדי שלא להרבות בברכות ודעתו לפטור כל היום לכן א"צ לחזור ולברך: [יג] בינה. עבה"ט. ועיין מג"א שרמו לדברי הוזהר, ר"ל דאיתא שם דכו קרא גברא בויתו כו'. ובש"צ כתב דלירדן אפילו לא שמע מברך, ובוזהר ר"ל שע"י הגבר היו יודעין שהוא חצות לילה ע"ש ועיין במח"ב בשם פרדס לרש"י כתי"י וכן כתב הארי"ז וכן נהגו לברך ברכת הנותן לשכוי באשמורת כו', ע"ש:

לברך, שלא היה דעתו לפטור רק ליום א', מ"א: (יג) בינה. ובכתבים ובוזהר איתא שיוכל לומר הנותן לשכוי בינה מיד אחר חצות. וכתב המ"א ונ"ל דוקא אם שמע קול תרנגול ומ"מ טוב ליזהר לכתחלה. וכתב ע"ת דבדיעבד יצא וא"צ לחזור ולברך ביום: (יז) התורה. דהא חייבת ללמוד דינין שלהן, ועוד דחייבת לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבת בתפלה א"כ קאי הברכה ע"ז, ב"י: (ח) התמיד. מעומד, דומיא דקרבנות שהיה בעמידה, וע"ל סי' א ס"ק הנותן לשכוי באשמורת כו', ע"ש:

[ח] התמיד. עבה"ט. ועיין מג"א שכתב פרשת הקרבנות יאמר בעמידה כו', ובכוכר-שור כתב דא"צ לעמוד אפילו בפרשת התמיד שהביא המג"א מע"ה, ומעולם לא

ביאור הלכה

ולזה קאמר דאינו כן, אבל פשוט דגם הוא מודה דשנת קבע אפילו כתחלת הלילה הוי הפסק, וכדמשמע גם מלשון הבית-יוסף בסוף ר"ה וכתב עוד האגור עי"ש; ועוד, לא שבקינן כל הני פשיטותא דהרבה גרולים שפוסקין דצריך לחזור ולברך משום ספיקא דפרי-מגדים, דהלא הבית-יוסף בעצמו והפרי חדש והגר"א ואליה רבה מצריכין אפילו בשנת קבע ביום לחזור ולברך, ונהי דשם אנו מחמירין כדעת יחידאה, על-כ"ל-פנים בשנת קבע בלילה שאחר זה בוודאי יש לברך: * המשכים קודם אור היום וכו'. עיין במשנה ברורה בסעיף-קטן ל. ובדיעבד אם ביו"ד גם ברכת "אלהי נשמה" ר"המעביר שינה" כראוי בפעם הראשון, דעת הפרי חדש דחזרו ומברך אלו השתי ברכות כשקם בפעם שנית ממתנו, והסכים עמו החי"אדם לענין ברכת "המעביר שינה", ומשערי-תשובה בסימן ו משמע דלא יחזור ויברך וכן משמע מדרך-החיים, וספק ברכות להקל. ואם תקפה עליו שינה, לכולי עלמא אין לו לחזור ולברך אותם [פרי"ח בסימן מז]: * מברך כל סדר הברכות חוץ וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתב והאחרונים וכו', היינו המגן-אברהם בשם הוזהר והגר"א והפרי חדש והחי"אדם, ומה שכתבתי אך יש אומרים וכו', הוא מדברי החי"אדם, ובשערי-תשובה איתא דיש מקילין בזה גם-כך, ולפי הבאר היטב והדרך-החיים יש להחמיר לכתחלה אפילו בשמע קול תרנגול; ולא רצייתי לסתום כמותם משום דהפרי חדש והגר"א עבדו עובדא להתיר, כמו שכתב בפרי חדש ובספר מעשה-רב; וביותר, שמדברי הפרי-מגדים משמע דקודם שיאיר היום מותר לברך אפילו לא שמע קול תרנגול, דדוקא בלאחר חצות צריכין לשמיעת קול תרנגול. אך דברי החי"אדם לכאורה סתורים מדברי המגן-אברהם ממה שסיים לסוף סעיף-קטן יג: ומכל מקום טוב ליזהר לכתחלה, ומזה נובע דברי הדרך-החיים. אמנם כו נעיי' היטב נראה שהוא מפרש דברי המגן-אברהם כפשטיה, דמה שכתב המגן-אברהם "עיין סימן מז סעיף ח" רוצה לומר דשם היקל רמ"א אפילו בלא שמע קול תרנגול, דכותנת הגמרא על מנהגו של עולם, ואם-כך אפשר לומר דכותנת הוזהר גם-כך מה שאמר "כו קרא גברא" הוא כעין זה, ועל זה סיים המגן-אברהם "ומכל מקום טוב ליזהר לכתחלה", רוצה לומר להחמיר בולא שמע, אבל בדמשע יש להקל אפילו לכתחלה: * נשים וכו'. הטעם, דהא חייבות ללמוד הדינים שלהם, ועוד דחייבת לומר

משנה ברורה

קבע קודם אור היום דהמברך לא הפסיד: (ל) קודם אור היום. ואפילו במשכים אחר חצות לילה לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון עוד אחר-כך שנת קבע, אפילו הכי יוכל לברך כל אלו הברכות ושוב לא יצטרך לברך אותם כשיקום בבוקר, (כו) לברך ברכת "אלהי נשמה" יאמר בלי חתימה ו"המעביר שינה" יאמר בלי הזכרת השם, ואחר-כך כשיקום בבוקר יאמר אותן בהזכרת שם ומלכות כראוי. ועיין בביאור הלכה: (לא) בינה. והאחרונים הסכימו שגם ברכה זו יכול לברך אפילו קודם שיאיר היום, אך יש אומרים שלכתחלה יש ליזהר שלא לברך אותה קודם שיאיר היום, אם לא שמע קול תרנגול, ובדיעבד יצא אפילו לא שמע קול תרנגול. ודוקא שבירך אותה מחצות-לילה ואילך, אבל קודם חצות אפילו בדיעבד יחזור ויברך, ואפילו (כו) אם שמע קול תרנגול. ועיין בביאור הלכה: (לב) ופרשת התמיד. וכל משניות הקרבנות שאחריה, כי הם במקום הקרבנות ואין הקרבנות אלא ביום: (לג) ללמוד ולברך. ויקנח ידיו בכל מידי דמנקי: יך (לד) מברכות. הטעם עיין בביאור הלכה: (א) התמיד. והיא במקום הקרבנות קרבן התמיד, שכן קבלו חז"ל שבזמן שאין בית-המקדש קיים ואין יכולין להקריב קרבנות, מי שעוסק בהן ובפרשיותיהן מעלה עליו הכתוב כאלו הקריבום, ולכך יש אומרים גם-כן סדר המערכה מטעם זה, והוא מה שנתפשט המנהג בימינו לומר בכל יום "אבי הוי מסדר וכו'". ונראה לי פשוט, דמי שיודע ספר מצוה ללמוד בגמרא פירוש המימרא הזו, וכן מה שאנו אומרים בכל יום עניני עשיית הקטורת, כדי שיבין מה שהוא אומר, ובוה תחשב לו האמירה במקום ההקטרה; וכן כתבו הספרים, דמה שאמר הגמרא "כל העוסק בפרשת עולה וכו'" הכוונה שהוא מתעסק להבין עניניה, לא אמירת התיבות לבד. כתב המגן-אברהם: פרשת הקרבנות יאמר בעמידה, דוגמת הקרבנות שהיה בעמידה. ועיין בשערי-תשובה בשם כמה אחרונים שחולקין על זה, ובפרי-מגדים כתב דמכל מקום בפרשת התמיד ראוי לעמוד, שקורין בצבור בקול רם. גם מה שכתב בבאר

שער הציון

(כו) מגן-אברהם בסוף סימן ו דרך-החיים: (מ) דרך-החיים:

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

שער
שני

קובץ
שלשלת האור

היכל
שלישי

שלחן ערוך

אורח חיים

חלק ראשון

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול הגאון האלהי
החסיד המפורסם אור עולם מופת הדור
נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורבנא

מוד' **שניאור זלמן** נבג"מ
אוצר החכמה

מהדורת "ובלכתך בדרך"

סימנים מו – נו

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה
מאתיים שנה להדפסת שו"ע אדמו"ר הזקן בפעם הראשונה

הַלְכוֹת בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר מו

ז

70

בְּכֶךְ פְּלוּס^מ. אֲבָל אִם הִיא בְּרָכָה אַחַת וְאוֹמְרָה בְּלֹא וְא"ו – הֲרִי
זֶה מִפְּסִיק בְּאַמְצַע בְּרָכָה^{מא}. וְכֵן עַל פִּי הַסּוּד^{מב} הִיא בְּרָכָה בְּפִנֵּי
עֲצָמָה, וַיֵּשׁ לַעֲנוֹת אֲמֵן פִּינְתִים, וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לֹאמַר "וְהֵעֲרַב"
פּוֹא"ו^{נג}: 06/09/2018תחא

ו בְּרַפְת "אֶהְבֶּה רַבָּה" או "אֶהְבֶּת עוֹלָם"^{מד}, הוֹאִיל וַיֵּשׁ פֶּה מֵעִין
בְּרַפְת הַתּוֹרָה "וְתֵן בְּלִבְנֵינוּ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד כּו"^{מז} – הֲרִי זֶה פּוֹטְרַת
מִלְבָּרֵךְ בְּרַפְת הַתּוֹרָה^{מה} אִם לָמַד אַחַר קְרִיאַת שְׁמַע^{מו} וְהִתְפַּלֵּה^{מי} מִיָּד
בְּלִי הַפְּסִיק^{מנ}, שְׂאֵז נִרְאִית בְּרָכָה לְשֵׁם עֶסֶק הַתּוֹרָה^{מו} כְּמוֹ לְקְרִיאַת
שְׁמַע, וְאִז לֹא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם אֶפְלוּ הַפְּסִיק וְעָמַד וְחִזַּר
לְלַמּוּדוֹ עַל דֶּרֶךְ שְׂיִתְבָּאֵר בְּבְרַפְת הַתּוֹרָה^{מז}. אֲבָל אִם אֵינִי לֹאמֵד מִיָּד
אַחַר הַתְּפִלָּה – צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מַה שְׂיִלְמַד.

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, אֲלֵא אִם בֵּן לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע
מִיָּד אַחַר "אֶהְבֶּה רַבָּה" או "אֶהְבֶּת עוֹלָם", אֲבָל אִם קָרָא מִיָּד
אַחֲרֶיהָ – דִּיָּה בְּכֶךְ, וּפּוֹטְרַת לְמּוּד שֶׁל כָּל הַיּוֹם עַל דֶּרֶךְ שְׂיִתְבָּאֵר
בְּבְרַפְת הַתּוֹרָה.

וַיֵּשׁ לְחַשׁ לְדַבְּרֵי שְׁנִיָּהֶם, וְלִזְהַר לְבָרֵךְ בְּרַפְת הַתּוֹרָה קִדְּם
הַתְּפִלָּה, וְלֹא לְסַמֵּךְ עַל "אֶהְבֶּה רַבָּה" או "אֶהְבֶּת עוֹלָם" אִם לֹא

מז ירושלמי ברכות פ"א ה"ה. תשו' הר"י בתוס' רבינו יהודה ברכות שם ד"ה משקרא. תוס' ברכות שם ד"ה שכבר. רא"ש שם פ"א סי' יג. טור ושו"ע שם. מז לבוש ס"ח. כ"ח. מח תוס' רבינו יהודה שם. דא"ש שם. מט ראה בסעיף הבא. נ דאב"ד מובא ברשב"א ברכות שם. שבלי הלקט סי' ה בשם רבי בנימין, ב"י.

מ ב"י (וראה ט"ז שם). מא ב"י. ט"ז שם. מ"א ס"ק ה. מב האר"י בספר הכונות ושער הכונות ענין גוסס התפלה. פע"ח שער הברכות פ"ג. מ"א שם. באר היטב ס"ק ו. וראה לעיל סי' מו ס"א: וג' ברכות התורה. מג וכ"ה הנוסח בסידור. מד ראה לקמן סי' ס ס"א וש"ג. מה שמואל ברכות יא, ב. רש"י שם ד"ה שכבר. טור ושו"ע ולבוש ס"ז.

הַלְכוֹת בְּרֵכוֹת הַשַּׁחַר מו

11

יְלַמֵּד מִיָּד אַחֵר הַתְּפִלָּה^{נא} בְּפִסְבְּרָא הָרֵאשׁוֹנָה, וְגַם שְׁלֵא לְבָרֵךְ בְּרֵפֶת הַתּוֹרָה עַל מַה שְּׁיִלְמַד אַחֵר כֶּךָ בְּפִסְבְּרָא הָאַחֲרוֹנָה: ^ל

74 ז וְכַשְּׁמֵכֵרֵךְ בְּרֵפֶת הַתּוֹרָה — יֵשׁ אוֹמְרִים^{נב} שְׂאִין צָרִיךְ לְלַמֵּד מִיָּד אַחֲרֶיהָ, אֲלֵא אַף עַל פִּי שְׁהַפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לְלַמּוּדוֹ — דִּינוֹ כְּאֵלוֹ הַפְּסִיק בְּאִמְצַע לַמּוּדוֹ וְעַל דֶּרֶךְ שְׂיִתְכַּאֵר, וְאִינָה דוֹמָה^{נג} לְבְּרֵפֶת הַמְצוּוֹת^{נד} וּלְבְּרֵפֶת הַנְּהַנִּין^{נה} שְׂאִם הַפְּסִיק בֵּין בְּרָכָה לְהַתְחַלַּת עֲשִׂיָּה שְׁעָלֶיהָ מְכַרֵּךְ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, לְפִי שְׂפִיּוֹן שְׂאִם רָצָה שְׁלֵא לַעֲשׂוֹתָהּ עַד לְאַחֵר שְׁעָה הָרְשׁוֹת בִּידוֹ, וּלְפִיכֶךָ בְּשִׂמְפְּסִיק בֵּין בְּרָכָה לַעֲשִׂיָּה נִרְאָה שְׂאִין אוֹתָהּ בְּרָכָה חוֹזֶרֶת עַל אוֹתָהּ עֲשִׂיָּה, אֲבָל תְּלַמּוּד תּוֹרָה שְׂחֵיב לַעֲסֹק בָּהּ תָּמִיד^{נו} בְּשִׂמְפְּסִיק בֵּין בְּרָכָה לְלַמּוּד — לֹא חֲשִׁיב הַפְּסִיק, מֵאַחֵר שְׂבִאוֹתוֹ זְמַן שְׂמְפְּסִיק מְחֵיב הוּא לְלַמֵּד. וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה^{נז}. וְנִכּוֹן לַחֲשׂ לְדַבְּרֵיהֶם וּלְזָהֵר שְׁלֵא לְהַפְּסִיק בֵּינֵיהֶם כְּלָל, כְּמוֹ בְּשֵׂאֵר מְצוּוֹת^{נח}.

וְכֵן נְהַגִּינֵי^{נז} לֹזֵמֵר בְּרֵפֶת כְּהֵגִים סְמוּךְ לְבְּרֵפֶת הַתּוֹרָה. וְכִיּוֹן שְׂאוֹמְרֵין אוֹתָהּ לְשֵׁם לַמּוּד (וְלֹא מִשׁוּם זִכָּר לְנִשְׂיֵאת כְּפִים) — אוֹמְרֵין אוֹתָהּ אֲפִלּוֹ קִדְּם אוֹר הַבְּקָר^ס, אַף עַל פִּי שְׂאִין נְשִׂיאת כְּפִים בְּלִילָה^{סא}. ^ל

006709/2016tm&

<p>נח שו"ע ס"ט. נט סדר רב עמרם (הובא בטור רס"י מח). תוס' שם. רמב"ם הל' תפלה פ"ז הי"א. שו"ע שם. וכ"ה בנוסח הסידור. וראה גם לעיל סוס"ג. ס לחם חמודות (דברי חמודות ברכות פ"א אות עה). מ"א ס"ק ח. וראה גם מנהגי מהרי"ל הל' תפלה אות ו. ושו"ת מהרי"ל סי' קג ריש אות ט. וראה התוערויות תנש"א ח"א ע' 69. חקרי הלכות ח"ט לה, א. וראה לעיל סי' א מהדו"ב ס"ט לענין פר' הקרבנות. סא ירושלמי פ"ד דתענית ה"א. וראה לקמן סי' תרכג ס"ח וש"ג.</p>	<p>נא שו"ע ס"ח. נב תוס' יא, ב ד"ה שכבר ומדכי ברכות רמז כז לפי' הב"י. וראה ט"ז ס"ק ו. שו"ע ס"ט. וראה תוס' רבינו יהודה שם. נג ב"י. לבוש ס"ט. מ"א ס"ק ז. נד כדלקמן סי' תלב ס"ז וש"ג. נה כדלקמן סי' קסז ס"ט וש"ג. נו כדלקמן סי' קנז ס"א וש"ג. נז רא"ש פ"ק דברכות סי' יג וטור לפי' הרש"ל בשו"ת סי' נו וב"ח. ע"י מעדני מלך (מעדני יו"ט ברכות פ"א אות ל) וכן מ"ש ברשב"א ברכות שם. וע"י לקו"ש ח"ד ע' 153.</p>
--	--

ספר
שאלות ותשובות

ארץ צבי

אשר הכינותי בעניי בחמלת די עלי
אריה צבי פרמער
אבד"ק קאזיגלוב - ר"מ בישיבת חכמי לובלין

לובלין

קט"ג
כדפוס של ר' עוזר צוועקין נ"י לובארטאווסקא 62

שנת תרצ"ט לפ"ק

וכעת נדפס מחדש
בתוספת הגהות והוספות מהגאון המחבר זצ"ל
על ידי

בן אחי הגאון המחבר זצ"ל
דב פרומר
קרית שמואל - חיפה

בני ברק ה'תש"נ
וכעת נדפס מחדש בס"ד בשנת תשע"ט

סימן טז

בענין קטן שנעשה בר מצוה אם חייב בלילה לחזור ולומר ברכות התורה

ב"ה, ועש"ק תולדות ר"ח כסלו תפר"ח לפ"ק
ואויערצע יצ"ו.

שוכיט לחלמידי אהוי האברך המו"ב מ' חיים
יצחק ג"י בטעטלאהו.

76 א) יקרתו הניעמי זה כביר ולרגלי טרדותי לא השבחו
עד כה והגני בזה להשיבו קלה בס"ד אשר
הקשה דמי שהוגדל ונעשה בר מצוה בלילה יהי חייב לחזור
ולומר ברכת התורה דבוקר הי' קטן ואין דרבנן פוטר
דאורייתא יפה הטיב, ולענין לפי המצואר ברבינו יונה
ברכות דכחו דאהבה רבה של שחרית פוטר ברה"ט כמו
כן אהבה עולם בערבית פוטר ברה"ט שזכר בו ג"כ
הירה [חוריה ומלות חקים ומשפטים אותנו למדת] וא"כ
י"ח בלילה בברכת אהבת עולם דערבית, אך ק' דנדרושלמי
הובא בתוס' והוא ששנה על אחר וי"ח דאפי' קורא ק"ש
תיקף לי"ח שנה על אחר ע"י ג"י (ס"י ח"ז) וי"ל דבסברא
זו שאינו מוטייל ק"ש לענין שיחשב שנה על אחר דרבנן
היא משום שאין ניכר שהוא לשם ברה"ט אבל מה"ט ודאי
חשיב שנה על אחר ולטעין חיוב דרבנן שגשאר אחר אהבת
עולם שוב מוטייל ברה"ט של בוקר שלפניו, מ"מ יותר נכון
ללמוד תיקף אחר הפ"ע בליל שנעשה בר מצוה :

אך לפי זה ילמח דאף למהנין בכ"ח שמתפללין ערבית
מצעו"י כמ"ש רש"י ותוס' ריש פ"ק דברכות והומינן
על ק"ש שעל המטה, מ"מ מי שנעשה בר מצוה באותו
לילה לא יתפלל ביום רק בלילה ממש דביום אחתי הוא
דרבנן ול"מ אהבת עולם לפטור ברה"ט [ומלך ק"ש
דאורייתא הי' לו עלה לני"ח בק"ש שעל המטה כמ"ש דאו
כבר הוא בר מצו' מה"ט וברכות ק"ש דרבנן מוטייל גם
ביום צעט חיובו מדרבנן אך לפי הנ"ל לריד להמתין עם
הברכות ג"כ עד לה"כ מלך ברה"ט] גם יש אנשים שמתפללין

ערבית באיחור גדול ובליל שנעשה בר מצוה לריד להתפלל
תיקף בל"כ כדי שיהי מותר ללמוד וכו' יש לבאר מה
דמתחיל רבי מסכת ראשונה דברכות צדן ק"ש של ערבית
וכבר כ' צחי' הרי"מ ז"ל משום דמלוא ראשונה משנעשה
בר מצוה הוא ק"ש ודפח"ח, ולענין הקלושה יש להוסיף
נוסף דלכאורה מי לא משכחת לי' שיעשה מצוה א' בלילה
משהגדיל קודם שיחלל כגון שזדמן לו למיטב ריפחא לפני
או לבקר מולים או שאר מצוה וגמ"ח וכדומה ולענין
לפיוש"כ בחדושי לבכורות דאע"ג דהפוסקים נחבו דברכת
המצוה דרבנן ומקורו בברכות (ט"ז). אבל חרומה משום
ברכה הוא וברכה דרבנן מ"מ הי"ד א"ס צירך צבוקר
ברכה"ט ומה"ט ברכה"ט פוטר כל המלות דבמה שמברכין
שמתן לנו את תורתו הרי כל חרומה מלות בכלל אבל מי
שעדיין לא צרך ברכה"ט ברכת המלות דאורייתא, ומ"ל
דהנה בבכורות (כ"ע). הוטל שבר לדון דיניו בעלים להעיד
עדותו בעלים וכו' ובגמ' מה"מ חר"י חמ"ד דא"ק ראה
למדתי אהבם וגו' מה אני במה אף אחס בחנם, וקשה
לי דהא חייב תורה מלות מלן וכ"ח דלפינן מלות חמורה
א"כ קשה למה ברכת המלות דרבנן נילף מחמורה דבה"ט
דאורייתא, ואמרת דאדרבא מכה הסוגיא הנ"ל יש טעם
למה ברה"מ"ל דרבנן דיון דחוינן דאע"ג דליכא קרא דק
על החמורה שיהי' בחנם ילפינן חממה מצוה הנה דמלוא
בכלל חורה הוא א"כ כשמברך בבקר ברכה"ט פוטר כל
המלות שיעשה ביום זה דמלוא בכלל חורה, ולפי"ז ילמח
דאם עדיין לא צירך ברה"ט ברה"מ"ל דאורייתא, וילמח עוד
חידוש לפי המצואר בתוספי ראש ברכות (ט"ז). דאם
ברה"מ"ל הי' דאורייתא הי' משכב המלוא א"כ קודם ברכת
החורה דברכת המלוא דאורייתא אפשר שמשכב המלוא,
וכו' א"ש דברי הספני פ' תבא הובא ברש"י ולא שכחתי
מלברכך על הפרשת מעשר והק' הרא"ס דהא בה"מ"ל דרבנן,
ולכ"ל א"ש דקאי על ברה"ט או כש"ל להפריש קודם
ברה"ט לריד לברך על הפרשת מעשר: *

א) [עוד] נראה ליישב ד' הספרי לפמ"ש בלקוטי חורה תהלים עה"פ עוברי בעמק הנחל דעיקר אכילה לצורך צירור
וכו' והלויק בברכותו שמברך על המאכל הוא חברה, ולכא"ו ק' דהא ברה"ט דרבנן וקודם שחקנו חו"ל
נוסח ברכות הלא הי' ג"כ לריד בירורין וי"ל דקודם שחקנו הברכות הי' בירורין ע"י כוונה באכילה לש"ש ואח"כ חקנו
סיהי כוונה זו בדיבור הברכה שיעדיף יותר וכוונה לבד, ואע"פ לי' ב' עדים ע"ז א' דברכות (כ"ח). ילפי' ברה"ט מבי
ש"ס ה' אקרא, הנה דהברכה הוא ענין לשמה של החורה, השני מריב"א פסחים (ז). דהא דעתי עובר לעשייתן משום
דעבודת הנפש הודם לעבודת המעשה ועיי' הק' לתקו"ז (ד"ג). ובג"ד כוונה דאיהו ממענה לריד לאקדמא למט', וככה י"ל

בגליון רעק"א יר"ד ריש סי' שכ"ח לא משמע כן. ועי' גדרים
י' : דבכל הקדש צ"ל קרבן לד' וזה ראוי למהר"י בן מלכי
צדק ולפי מ"ש י"ל דקאי על הברכה, דגם הברכה דאורייתא
וכדאמרן.

כב. עוד קצת ראוי מפ"ב דחלה מ"ג שכשם שהוא קורא
לטהורה כך הוא קורא לטומאה לזו קורא חלה בשם ולזו קורא
חלה בשם, ויש גורסים : לשם, וזה מובן. אבל לגירסא : חלה
בשם לכאורה אין מובן [ובפ"י מהר"י בן מלכי צדק כתב שם
דאומר חלה לד' ולדבריו א"ש. אך מדברי הראב"ד ז"ל שהעתיק

14

והשתא דאמית להכי נלע"ד עוד דכל המלות בלא חקנו להם חו"ל ברכה וכחוצאר טעם לזה בשו"ת הרשב"א ובאבודרהם בשם ר"י בן פלע כ"ו מחוס דברכהמ"ל דרצנן הקילו בשביל טעם כ"ד לפוטרו אכל כ"ו שלא בדרך ברכה"ת אפטר שאין לסמוך על טעמים אלו כיון דאז חייב ברהמ"ל דאורייתא וא"כ אין לעשות שום מלוא דאורייתא [שלא חקנו לה ברכה] לפני בה"מ כדי שתפטרנו ברכה"ת, ואם כנים הדברים מי שנעשה בר מלוא בליה אין לו לעשות שום מלוא ואפי' למיתב רפתא לעני עד שיקרא ק"ש וברכות' כדי לפוטרו בברכה אהבת עולם ע"כ נמי שנעשה ב"מ בהכרח שיהי' אלו מלוא ראשונה ק"ש וברכות' :

ובני החתן חר אברהם דוד שימי' הזכירי טתה מה שחידשתי זה כביר דלפמ"ט האבנ"ז יו"ד ח"ב (ס"ו) שליט סק"ט) דקטן הנימול חשיב הוא עלמו מתחייב במלות מילה ומקיים המלוא עיי"ש דלפ"ו י"ל דה"ה כל מלות האב על הכן גם הכן עלמו חזו' ומקיים מלוא וא"כ אפטר דקטן מקיים מלוא דאורייתא בת"מ כיון דמלוא על אביו ללמדו, והבאתי רא' לזה דבש"ס פ' כל כתבי דהעולם עומד על הכל פיהם של חנוקות של בית רבן, ולכאורה יפלא כיון דקטן אינו מלוא ואינו מקיים כלל מלוא פה"מ ואיך יהי' כמו יפה כ"כ שהעולם יהי' עומד ע"ו, ומלאתי אח"כ בשו"ת מהר"ם ש"ק שהקשה בן, ולהג"ל א"ש :

ורפ"ו לפמ"כ בתוס' רא"ש ברכה (ע"ו) דברכה דאורייתא מעכבא המלוא א"כ כמו דקטן מלוא על ה"ת דאורייתא בן מלוא בבכה"ת דאורייתא כי בה"מ מעכבא המלוא :

אך חידוש גדול לומר בן דקטן עלמו מלוא במילה ובת"מ חייב דאורייתא, ובני הג"ל שימי' הקשה דהרי חזינן דקטן שלא נימול אף שהגדיל והוא קטן חריף אינו חייב למול את עלמו עד שנעשה בן י"ג שנים, ונ"ל דאף לדברי האבנ"ז אין הקטן מחייב בזה בעלמו רק בעת שאביו מלוא למולו, והאב פועל יולא על הכן אז גם הכן חשיב מלוא לקבל פעולת המילה מן האב אכל לא שיהי' בעלמו מלוא בלעדי האב, וא"כ אפי' ניהוב דקטן מקיים מ"ע דאורייתא בת"מ היינו בעת שאב לומד אותו או מלמד בשלימות האב וכמ"כ כשאב טוחן סכר למלמד דחשיב האב כרבו כמ"ש הרמ"א יו"ד (ס"ו) רמ"ב סעיף ל"ד) בשם סי' חסידים אכל קטן הלומד בעלמו בלא אב ובלא רב שהוא שליח האב אינו בכלל זה, אך י"ל דאב הזן ומפרגם את בנו הגדולים מנטי שש כדי שיטסקו בחורה ויילכו הנטות בדרך ישרה הרי זה בכלל לדקה כדאיתא ביו"ד (ס"ו) רמ"א סי"ג) וש"ך שם סק"ד נמלא כל בן יתר על שש הסמוך על שלמן אביו מסתמא כוונת האב כדי שילמוד תורה וילך בדרך ישרה

[ובזה ודאי סתמא לשמה קאין] ולולא זאת הי' נותנו לבעל מלאכה שירויח פרנסתו לעלמו וגם לאביו חידוש ובה עלמו שהוא זע ומפרנסו חשיב האב שהוא מעשה את הכן לת"מ וחשיב הכן שלומד ע"פ פעולת האב : "עליו נפרט למשי"ב האו"ז דאין חייב על האב למול בעלמו רק שישתדל שיהי' הכן כמול [וכעיי"ו] מלאחי לענין וכתב דכ' בגט כ' הנחמק"י סוף בנ"מ דא"ל לכתוב בעלמו רק שיהי' הבעל מחייבו] וה"ה במלות ושננתם סני בזה נמלא מה שהאב מספיק לבניו מוומתו וכל לרכיו כדי שיוכל לעסוק בחורה מקיים בזה ושננתם לבניך [נפרט דמליט גם נמי שמחויק איש זר שאיט בנו יש לו חלק בחורמו כמו יששכר וחבולון ובמדרש נשא קורא לחבולון גדול המעשה יותר מן העושה עיי"ש כש"כ נמי שנושה בן לבנו דחשיב מעשה אותו לת"מ] ממילא כל מה שהבן לומד בבית אביו הוא השלמת מלות ושננתם לבניך של אביו ממילא מקיים בזה מ"ע דאורייתא: **וי"ו** לי קלת הערה על דברי אבנ"ז הג"ל מחוס' פ"ק דר"ה (דף ו'): ד"ה אשה בעלה משמחה דמפרש ר"ת דחייב על בעלה ולא עלי' הנה דאע"ג דמלוא על הבעל להיות פועל יולא על האשה במלות שמחה, מ"מ אין המלוא עלי' וא"כ ה"ה במלות האב על הכן ואבנ"ל יותר עיי' לקמן (ס"ו) רמ"ז) עוד בטנין זה :

7 ב) אשר הקשה אהא דר"ה (כ"ח), דאם אכל בעת שטוחו אינו יולא ולריך לאכול אח"כ כשנתפקח דמ"ס מהא דירושלמי פ"ב דמילה דגר שנתגייר משהאיר המזרח פטור ממילה הגה דגם בגברא אמרי' דיחוי וכש"כ בגרחה ומדמה עכ"ד המטיין בירושלמי מילה שם יראה לעינים דשאי מילה דהלי במקום אס הוא פרוח או מו"ס [ומה"ט כ' בירושלמי שם בן כרך שפקר דירתו בליל י"ד נפטר מכאן ומכאן ולא מליט בזה במלוא אחרת] ולירושלמי דזה הלי בהאיר השחר כמ"ש שם לפני זה דאם ילא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר ע"ש וע"ז קאמר מעשה גר שנתגייר משהאיר המזרח כבר נפטר והיינו דאין עליו תורת פרוח בן יומו ולא תורת מוקף בן יומו כיון דלא הי' בעיר זה בתחלת האיר המזרח עיי"ש בירושלמי בסוגי' דבן עיר שהלך לכרך ותרחה שהוא דבר הלמד מענינו דוק וחסכת, משא"כ בשאר מלך שהוא תובט גברא וחייב זה חל בכל רגע וא"ל האיר המזרח וז"ב :

7 ב) אשר הקשה בחמורה (ה') לח"ל קרא דאין מרמין מן הרע של היפה תיפ"ל מואטבו, נראה דואטבו אין זו איסור רק מלוא והעובר ע"ז ל"מ עבריין כי אין לדב"ז קלבה וגבול פי יש לעשות יותר מהודר ויותר מהודר ע"כ אין דב"ז איסור, משא"כ בחורס מן הרעה על היפה העובר ע"ז נקרא עבריין כיון דיש ע"ז פסוק נפרט :

08/01/2020

לענין ברהמ"ל דבשעה"ק לרחו' ו"ל דאחר חטא עה"ד טו"ר גמערב ככ"ד טו"ר ואפי' במלואו וע"כ גם במלוא לריך בירודין והיום הוא ע"י ברכה ומעיקרא הי' ע"י כוונה וזה ונקי"י לבד וע"ז קאי ולא שכחתי ומדוקרק ביותר לשון לא שכחתי דהיינו שלא חיסר הכוונה והזכרון מן המלוא' אך היום שטושן בירודין אלו באמלעות ברכה נקיט הספרי קושטא דמלמא וכ' לא שכחתי מלברכך וי"ר שלא יאמר פי דבר שלא כרלואו ית' :

(*) לקמן (ס"ו) י"ח) (בצ"ל).

ורתו דבנ"ק (ט.) דהיודור מלוה עד שליש אפי' באחרון דכתיב צ"י הדר וא"כ משכחיל דע"י שיחרום מן היפה יעלה לו הפסד יותר משלש לעומת שו"י הרע וא"כ מנ"ד ואנהו יהי' פטור וא"א העיר לפמ"ש"כ בר"כ"י דכחו דכלאו שבכללות קיל מלאו בעלמא כן עשה שבכללות קיל מעשה פרטית וע"כ לית כל לאו ניתלע לתשובה משום דתשובה עשה שבכללות וע"כ אלטרך קרא פרטות לתורם מרעה על היפה לבד ואנהו הכולל עכ"ד ולדברנו י"ל טעם דואנהו אינו מעכב והדר באחרון מעכב כחוס' ר"פ לולב הגזול משום דהדר הוא עשה פרטית ואנהו עשה שבכללות, ובחיים גיטין (דף כ"ז.) תודש דלגבי שם ואנהו מעכב דכתיב זה קל"י ואנהו קאי בפרט על השם הק' ע"ש ולהכ"ל יש סמוכין לזה:

ד) אישך נסתפק לדעת תוס' פסחים (ג.) דמי שאין לו קרקע פטור מפסח אם הפקיד קרקע שלו אחר חלות אם פטור, וה"ר מחולין (ק"א.) המקדיש חי' ואח"כ שחטה פטור מלכסות, שחטה ואח"כ הקדישה חייב לכסות דכבר נתחייב בכיסוי קודם שיבא לירי הקדש יע"ש ראי' זו נכונה, וכע"ז נסתפקו התוס' חגיגה (ט"ו.) דיה כיון דלא חוי ל"ע פשוט בראשון וחיגר בשני מי אמרי' כיון דחיובא עלי' רמי' מו לא פקע ע"ש, אך התם י"ל דכחו דאמרי' בחיגר בראשון ונתפשט בשני דל"מ תשלומין משום דלא חוי בראשון והוא כר' יוחנן לשיטתו דס"ל

15

בירושלמי פי' מי שאחזו דהטומן נט לאשה לאחר ל' ואחזו קרדיקוס הגט פסול דחולין בחר חלות וכשעת חלות לאו בר גירושין הוא ה"ג כ"ד להיפוך דעיקר מיוב בראשון ושני רק תשלומין חשיב המעשה בשני והחלות בראשון ולר"י דחולין בחר חלות הוי כאלו המעשה ה"י בראשון ופטור, וע"כ נסתפק התוס' גם להיפוך בפשוט בראשון וחיגר בשני דכיון דשני תשלומין דראשון יחשב כאלו עשה בראשון בזמן חלות ומקיים מלוה וממילא חייב, וכ"ז התם משא"כ כ"ד אפ"ר דאינו מקיים מלוה בעת שאין לו קרקע [וכעין פסחים (ג"ג):] בדרך רחוקה דמדמי דמי' רחמנא] ממילא לא יועיל אם יקיים:

והנה אם ימא דאינו מקיים מלוה פשוט דחייב כרת בזה שמפקיד את נכסיו אחר חלות דבפסחים (ס"ט.) ערל שלא מל ענוש כרת וכ' רש"י דל"ד לדרך רחוקה דהתם בהגיע זמן חיובא דהיינו חלות מו אין לו עלה משא"כ בערל יש לו עלה למו"ל בהגיע זמן חיובו, וא"כ היה כ"ד וקייח שמפקיד נכסיו ועיקר מיובו בידים דחייב כרת, ולפי"ז יש ליישב ג"כ קו' תת"ס (ס"י קכ"ד) שהביא כ"ח לר"א למה מכשירי פסח דו"ש הא בידו להפקירו כראמרי' שבה (קל"א.) לענין ליניית ולהכ"ל ימא דאחר חלות אם יפקיד יהי' טעם כרת וע"כ מכשירי פסח דו"ש דאז אחר חלות מו אין לו עלה להיפטר מחיובו:

סימן יז.

עוד בענין הנ"ל

ב"ת אור ליום ה' וארא תפר"ה ל"פ"ק.

להרה"ג חו"כ וכו' מהו שמשון זאב בירענשטאק שיחי' דומ"ל ביענדזיעב.

7 יקרתו

הגיעני אשר העיר כ"ח בהשאלה שנשאלתי בקטן שהגדיל ילטרך לברך צרה"ם בלילה שנעשה בר מלו' כי הברה"ת שבירך בבקר בעודו קטן לא פטר את הלילה שאחרי' דאין דרבנן פטר דאורייתא וכ"ח אומר דכיון שהוא עלמו המזכך לא איכפת לן, ומאז אמרתי שזפורש להיפך במג"א (ס"ו רס"ז) דאם קידש בתום שבת דרבנן א"י לפטור הלילה שלאחרי' דאין דרבנן פטור דאז, ועמה הגיעני מכתבו שרולה לחזק דבריו דכיון דחוי' דעת רבינו טובי' שנמרדכי כ"ח מסתמא הלכה כן וכ"ח במג"א (ס"ו ער"א) וגם בח"א ה' שבת (כלל ו') מ"י כן קושית המג"א וה"ר (מסומן תרמ"א) דאף שמזכך שהתיינו קודם החג פטור החג וכו' עכ"ד והנה לדעת רבינו טובי' שנמרדכי לכאז' כן הוא דקטן יוכל לפטור עלמו לכשיגדיל, אמנם לכאז' קשה ע"ז מר"ה (כ"ח.) דעתים חלים עתים שוטה אם אכל מלה כשהוא שוטה א"י לפטור הזמן שנעשה חלים, הנה דאפי' באדם עלמו שטעה מלו' בזמן פטור,

א"י לפטור זמן חיובו, ולי' דשאני שוטה שאינו עומד להיות חלים והוי דשלבל"ע משא"כ קטן דסופו ליגדל וחמו ממילא קאחי' ל"ח דשלבל"ע וכעין שכתב המשל"מ פ"ה מה' אישות ותלי לה בפלוגתא דרש"י ותוס' יבמות (ל"ד.) בקטן המוקדש אשה לאחר שיגדיל אם חשיב דשלבל"ע אי לא משום דזמנא ממילא קאחיא, וזה כביר ראייתו קו' בספר יד דוד להבאון מקארלין ז"ל דגדלות לאו בשנים לבד תלי' דהרי בעיא שיביא סימנים וזה ודאי חשיב דשלבל"ע כמו בפירות דקל דאע"ג דעבדיו דאחי חשיב דשלבל"ע לידן משום דחסר מעשה וה"כ כן, ולענ"ד לא קשה דהרי אם יעשה בן ל"ו שנים ולא הביא סימנים הוא ג"כ גדול דאחי בחי"מ (בס"ו ל"ה) ובחי"מ וא"כ שפיר שייך זמן ממילא קאחי' דאפי' לא יתחדש אללו שום שינוי מעשה סופו להיות גדול, מ"מ יש לפקפק קלת דסו"ס הביא סימנים בשנת י"ד גמלא דלענין זמן זה ד"ד הוי חסר מעשה ואיך יחולו קידושין כ"ד כיון דגדלות זמן זה אין יכול להיות בלי שינוי מעשה ולי' דבההוא סברא פליגי רש"י ותוס', ולדעת רש"י כיון דסו"ס יגדל אפי' בלא שינוי כלל וסו"ס יחולו קידושין ע"כ לא חשיב לגבי קידושין אלו דשלבל"ע ואפי' הגדיל קודם לכן ע"י סימנים חילי קידושין, וממילא דבר יש לפקפק כ"ד וי"ל דגם לרש"י חשיב כ"ד דשלבל"ע

דמלוי שיקדש כל הבצת ואפי' רגע ראשונה יהי בכלל הקידוש ע"כ מלוי שיקדש קודם כניסת רגע ראשונה וע"כ אין ראוי מזה למלוי אחרת עוד מבוחר בגבורות ה' למהר"ל ז"ל פמ"ח לחלק בין קידוש לסטורה דסטורה ל"מ בתוס' שנת ודוקא בקידוש אמרינן רב ללי של שנת בע"ש וקדוש ומוקן כונתו משום דקידוש קאי על השבת והייט כמו מוקדש בהמה או מקדש אשה שהארס עומד מבחון מהדבר המוקדש כמו כן יכול לעמוד מוקן לשבת ולקדש את השבת דדרך קידוש כן הוא ואינו דומה למלוי אחרת דקשור עם הזמן וא"א לקיים לפני הזמן והגע עלמך אם יאכל מלה בער"פ צ"ע לפטור את הלילה היעלה על הדעת שיואל יד"ח משום דזמן ממילא קאחי' וכן אם יהקפ שופר רגע לפני עה"ש פשוט שאינו י"ח [ואף שא"ל ראוי כ"ח להדי' ר"ה (כ"ז):] גם במגילה (כ"י):] וכלן שעשה משעלה עה"ש כבר דמשמע הא רגע לפני לא יאל והוא פשוט כביעתא בכוחחאן ותימא כמי כיון דזמן ממילא קאחי' יולא וע"כ דבשום מלוי ל"א כן, וע"י ל"ח ברכות (י"א):] שנסתפק לר"ת דברה"ת פטור כל הלילה אם קודם עה"ש צריך ברה"ת אם פטור כל היום כיון שצריך בזמן פטור הנה דליא זמן ממילא קאחי', ואפי' תמא הנה דיואל הייט משום דגברא בר חיובא אלא דכבר יאל והרי קי"ל ברה"ת (כ"ט).] בברכה

המלוי חע"פ שילא מוליא, אבל מי שאמח"צ כלל עכשו חינו יולא:

ושמענו בשם הגה"ק החי' רי"מ ז"ל שהק' בקטן שהגדיל בתוך ימי הספירה איך מותר לספור הלאה הא לי"ח תמימות ומה שספר בקטנותו לי"ח דקטן פטור מה"ת אח"כ ראויי כמה אחרונים מדברים מזה הנה מדברי כולן נשמע דקטן לי"ח ב"ח אפי' לגבי לפטור עלמו על זמן גדלות [ואפי' ישבתי קו' זו ע"פ הש"ס סנהדרין (ס"ח:)] בן סו"מ קטן פטור שלא בא לכלל מלוי ובגמ' קטן מכלן דפטור וכו' היבא אשכחן דיעבד הכא דהבא אינעריך קראי למיפטרי' אקן הכי קאמרינן אטו בן סו"מ על חטאו להרג ע"ש סופו נהרג וכיון דע"ש סופו נהרג אפי' קטן נמי והנה בסנהדרין (ס"ג.) אזהרה לבן סו"מ משום שנאמר לא תאכלו על הדם, הנה דבן סו"מ צריך אזהרה, וא"כ ל"ל דאע"ג דקטן לאו בר אזהרה הוא מי"ח זה דע"ש סופו נהרג שייך אזהרה גם בקטן, וי"ל דה"ה במלוי אע"ג דקטן לאו בר מלות הוא מי"ח היבא דנוגע החיוב לגדלות מייב ע"ש סופו וקטן שיוגדל בתוך ימי הספירה אם לא יספור בקטנות יהי נרעון גם בגדלות שלא יהי תמימות ע"כ מחוייב גם בקטנות לספור ע"ש סופו:]

סימן יח

בענין מי שנעשה באמצע היום אונן ב"מ, ואח"כ נקבר המת, יהי צריך ברכות התורה עוד פעם

לתלמידי החו"ב מ"ה חיים יצחק זיידנר נ"י.

וכי' כר"י (סי' שמ"א) וכיון דלריך להחנה ע"פ תורה חשיב זה ג"כ כתורה ול"ח הפסק:

76א) אשר הקשית בני שנעשה באמצע היום אונן ב"מ ואח"כ נקבר המת יהי צריך ברה"ת עוד הפעם כיון דבנתיים הי' פטור מת"ח י"ל לפמ"ש"כ הב"י (בסי' מ"ז) דאפי' הוא בנה"כ ובניה"מ לי"ח הפסק לענין ברה"ת כיון דגם בנה"כ יש דינים שלריך לזוהר כמה יגלה וכמה יכסה וכו' וכיון שלריך להחנה שם ע"פ תורה חשיב זה ג"כ תורה והי"נ י"ל בנ"ד דגם אונן יש לו דינים השייכים אליו דאסור לו לאכול אלא בבית חברו או לעשות מחילה ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל צער ולא שותה יין

ומה שהק' בעתים תלים עתים שוטה שנעשה שוטה באמצע היום ואח"כ נתפסק יהי צריך לבכך ברה"ת הנה זה מילתא דלא שכיחא ול"ש קו' בזה, חולי כן ראוי להיות הדין באמת דלריך לחזור ולברך, ככ"ז יש לדון ולומר דפטור בהקדס דברי הפני משה על ירושלמי ר"פ מי שאחזו דריי מודמי שוטה לישן ע"ש ר"ה לא נלחית ולפי"ז ל"ל דעיקר פטור שוטה מחמת שנתפסק החיבור בין גופו לשכלו שהוא ענף מנשמתו פטור ממלכות.^{כ"ז} וכשחוזר ונתפסק היינו שחזר ונתחבר

ובזה יובן הגמ' ברי"ה (כ"ח ע"א): אילימא כפאו שד. והתניא כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבר. ולכאורה תמוה דהרי אפשר להיות פקח, ומי"מ זה חולי בעלמא שכפאו שד (וכמדומני שכן הקשה החתם סופר), וצריך לומר דקים להו לרבנן, דבשעה שכפאו שד אין בו דעת, ואף שמביין הכל, היינו מצד החכמה והבינה שבו. אבל דעת אין בו. ודדא חסר, מאי קנה. ודעת פרושו חבור. והוא המזווג ומחבר כידוע, ע"כ כשאין בו דיעה. החכמה והבינה שבו אינו מחובר עם האדם, ועי"ז נפק החבור בין גופו לשכלו.

כג. יש להוסיף ביאור, דעיקר שוטה שאין בו דעת אפי' יש בו חכמה ובינה, וכן מבואר בסנהדרין (צ"ב ע"א) שמי שאין בו דיעה, אסור לרחם עליו. היינו אפי' יש בו חכמה ובינה, רק שאין בו דיעה, עוד נשמע שם דאפי' או"ה אין בהם דעה רק חכמה ובינה. והרי ודאי שמבינים הכל, מ"מ משום שאין בהם דעת ודאי חסר ממנו קנין, וע"י חגיגה (ד' ע"ב) דאם שוטה בא' מד' דברים דשם, חשוב שוטה. אע"ג דלכל דבר הוי פקח. ואין לזה ביאור. רק לחז"ל, דקים להו לחז"ל דד' דברים אלו מורים על חסרון דעת, וא"כ אע"ג שחשיב הכל בטוב, חשיב שוטה.

17

הגוף עם השכל מייב טוב במלואו. וזה ל"ח הפסק דהגוף והשכל ביחד לעולם חייבים במלואו אלא שלשעתו נפסק החיבור ואח"כ חזר לקדמותו וזה ל"ח פנים חדשות וזכר לדבר דבגלים ר"פ י"ט דמפרק את המטה אינו מטמא בשעה שהיא מפורקת ומ"מ גשיחזור ויחברנה מטמא ונש"ה לריך טבילה. ואע"ג דכלי עץ לא גזרו חזרה טומאה ישנה כדל"ח ר"פ דכלים ושבת (ט"ז) ול"ל דדוקא בשבירת הכלי פקע הטומאה מה"מ ואף כשחזר ועשה הכלי פנים חדשות בא לכאן אבל אם רק נמסר החלקים אף שבשעתה חימק"ט מ"מ אח"כ כשנחבר חוזר לטומאה ישנה מה"מ דהיינו הק' ול"ח פ"ח. ולבאר הדברים יותר נראה לפ"מ דל"ח צבורות כ"ג דאם טומאה כמאן דליחא דמי חוזר וניער חי טומאה כמאן דליחא דמי אין חוזר וניער [וענין טומאה כמאן דליחא נראה דהטומאה אף שאינה בפועל מ"מ הוא בכח בגמלא וענין שיש בגשמייה שטמון בקרקע כח כל הפירות ותבואה שהרי אם זורעין מלמיה מ"מ אינו עדיין רק בכח ונקרא אלל חכמי המחקר חומר היולי] לפ"ו נראה דבגשבר הכלי טומאה כמאן דליחא דמי ע"כ ח"י"ח לטומאה ישנה כמו דל"ח חו"כ ובגמפרקה טומאה כמאן דליחא דמי רק שאינה בפועל עתה וזומה לטומאה שנכתבנה למיד טומאה כמאן דל"ח דח"י"ח הכ"כ חוזר לטומאה ישנה וה"כ בהתפרד השכל מן הגוף אף דבשעתו פטור ממלות מ"מ כשחוזר ומתפקח חוזר לחיובו הישן ול"ח פ"ח ול"ה הפסק. וכמו דהתם חשיב גם בשעת פירוק שלא נסתלקה הטומאה מכל וכל [ר"ח"כ ל"ה אפשר שיחזור לטומאה ישנה מה"מ] רק שנתפרדו החלקים ובשניהם יחד גם עתה גמלא הטומאה. ה"כ בעת שטוחו ל"ח שנסחלק החיוב מכל וכל. ובשניהם יחד נמלא החיוב אף דפטור בפועל מחמת שהם נפרדים :

אשר הק' בל"ח (ס"י מ"ו) דכותב ד"ח לריך לברך. דהרי אין הכתיבה חלק מן המלוא. הנה ברפ"ב דברכות דלדבר בס' דר"ח כתיב וכ"פ הרב ז"ל בה' ת"ת דעיקר מל"ח ח"מ דביבזר אך בכותב דכתיבה דביבזר מקיים לדבר בס' וא"כ היא חלק גדול מן המלוא. ואדרבא עיקר מלוא מ"מ חלי צוה, וכבר נשתמשו הפוסקים בזה (דס"י מ"ו) להוכיח חייבה דכתיבה דביבזר :

אשר הק' על דברי ש"מ אר"ח (ס"י קפ"ה) בשם חרדים דלרוב פוסקים אם לא השמיע ברהמ"ו לאזינו לא ילא והקשים דמפורש ברכות (ט"ז) לסיפך אמר ר' יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מלות ד"ה ילא ולא כדס"ד לסיפך דבשאר מלות ד"ה לא ילא עכ"ד הלא במוס' שם במקומו ד"ה אבל כתבו דסוגי' דלעיל עמוד א' ס"ל דלא כר' יוסף וס"ל לרוב הפוסקים כסחם סוגי' דלעיל גם בחגלה (י"ט) כל הסוגי' רהיטא כסחם סוגי' דברכות (ט"ז עמוד א') הכל ושם לא הובא כלל דברי ר' יוסף ידמו הפוסקים דברי ר"י נגד ב' סתמות דסוגיית הש"ס

(*) דא"כ יוהכ"פ שחל (כצ"ל).
(*) ראה השמטה ג' בסוף הספר

וסחם סוגי' היא רבינא ור"ח שסידרו ש"ס בבלי ור' אשי ורבינא בחראי ורביס נינא נגד ר' יוסף [גם הפוסקים קרו לה שיקול הדעת רהיטם סתמא דסוגיית הש"ס. אך שם קאי במידי דפלוגתא וכאן במקומו אין חולק על ר"י אך י"ל ככ"ל] ומה שהק' מ"ש ברהמ"ו דנקיט ולמה לא נקיט שאר מלות בפרט ק"ש דשורש פלוגתתם בש"ס הוא נקיט, י"ל דלרוב פוסקים פסוק שמע ישראל לבד דאורייתא וע"פ רובא דרובא פסוק שמע ישראל כ"א אומר בקול רם ע"כ ח"ל להזהיר ע"ו, משא"כ בהמ"ו ג' ברכות דאורייתא, וברה"מ לדעת רמב"ם הוא דרבנן, וקידוש שהוא לכויס מה"מ הרי הדרך להוליא ב"ב בקידוש וא"כ מחילא אומר בקול רם :

שוב העירני חכם השואל הנ"ל דל"כ מ"ש המג"ח דיי"ח בחפלה יד"ח קידוש ולשע"ת הכל בחפלה בלחש כשאינו משמיע לאזינו לא י"ח קידוש והוסיף דל"כ ח"כ שחל להיות בשבת דליכא קידוש רק בחפלה י"ח הדין שלריך להשמיע לאזינו בשעת חפלה כדי לקיים מלות קידוש ויפה העיר ולפ"ו להי"ק דמלות חפלה שלא ישמיע אפי' לאזינו אין עולה לקיים מלות קידוש בשבת שחל בו יוהכ"פ ול"ט, וי"ל דיי"ח מן החון שאומר מעין שבע ומסיים מקדש השבת ולפ"ו ה"י להם לפוסקים להזהיר לכוון בשמיעה מהחון לקיים צוה מלות קידוש והלכתא רבתי לשבתא כשחל ביוהכ"פ, אשר עמד דברי ח"ת ברכות (י"א:) לחלק בין ל"ח ותפילין לת"ח דבגליית ותפילין כשפשטן עברה מלוחות משא"כ בצורה, והק' דהתינה ל"ח דאין מלוא אלא כשלבוש ד' כנפות ע"כ כשפשטן עברה מלוחות משא"כ בתפילין דהחיוב כל היום עכ"ד, לע"ד כוונתו דבגליית ותפילין כשפשטן עשה מעשה לסלק המלוא וזומה לברהמ"ו דחשיב סילוק סעודה משא"כ בה"מ לא עשה מעשה רק שפסק מללמוד, וכ"כ כי עפ"ד האחרוני ^{דחמ"ח} ^{אמר החמ"ח} אין חיוב כל היום וסגי במיתן פ"ח עכ"ד, והנה בח"י הר"ן סנהדרין (פ"ו:) מבואר להרי' דחיוב דאורי' להניח תפילין כל היום וכ"מ להדי' במוס' שבועות (כ"ה:) ד"ה מי איחא, ולע"ד אפשר לומר דרך הכרעה דלעולם סגי בפ"ח ביום מלד מקלח היום ככולו, מ"מ כשפשטן חשיב כעשה מעשה להיפוך וזה ל"ח מקלח היום ככולו כמבואר בכ"מ לענין שומרת יום דסגי בספירת מקלח יום שני משום זקלח היום ככולו מ"מ אם ראתה נפקע למפרע ענין מקלח יום ככולו וכן בתפילין כשעשה מעשה כדי לבטל המלוא מן הוא והלאה חשיב כאילו אירע ענין הפכ"י להמלוא, וע"כ בזמננו דפושטין התפילין מחמת אונם שאין לנו גוף נקי ל"ח כלל ביטול מלוא מה"מ דכיון שלא ביטל את המלוא במיד שוב ילא במקלח היום מלד מקלח היום ככולו, וכן בזמן הגמרא כשפשט התפילין באונם שוב אי"ח ללובשן מה"מ דזה ל"ח שנעשה ענין הפכ"י אל המלוא רק בשלילה שלא הניחן רק מקלח הזמן וכל שלא קרה ענין הפכ"י אל המלוא מוטיל מקלח היום ככולו ואיכמ"ל יותר :

אשר הק' זה בניד נקטן שהגדיל יסרך נטרב לברך ברה"מ מחדש כי בבקר ה"י קטן ואין דרבנן פטר

דאורייתא ואז השנתי דנפטר באהבה עולם של ערבית
 כח"ש רבינו יונה דברכה זו מועיל לבהית כמו אהבה רבה
 הנה עתה עלה על דעמי הקלושה די"ל דתקנת חז"ל הי'
 דברהית של כל בוקר יפטור כל המעליע מערב עד ערב
 ופטור עתה למפרע גם הלילה, וכע"ז אי' בזה"ק פי' הי'
 (קל"ב:) דתפלת ערבית רשות משום דאתכללת בימחא, ואף
 לנריך עובר לעשייתן מ"ח כ' בשעתיק ברכות (ט"ו) ד"ה
 רב קרא דאם מברך על להבא מועיל הברכה גם לשעבר,
 וגדולה מזו מבוחר בשו"ת אחי הט"ז שבט"ז או"ח (סי' כ"ה
 סק"ו) לענין ברכת המוליד דאם מברך על מה שיאכל
 מועיל גם למפרע על מה שאכל, וקו"ח בג"ד דיש סברא
 לומר קן משום דלליא אתכלילת בימחא :

וראי' לזה משיטת השליה שהובא במג"א (סי' תרל"ט
 סק"ו) דאפי' מי שהוא כסדר בסוכה כל שבעה
 ימים לריך לברך בכל בוקר עי"ש, והמג"א הק' עליו כיון
 דיטן בסוכה למה ישב לילה הפסק ומאז אחרתי דכיון
 דכתיב ו' ימים חשיב כל יום מילה בפ"ע ודומה למ"ש
 הרי"ף לענין ד' כוסות דבטי' ד' ברכות כיון דכל חרה
 מילה בפ"ע אח"כ שמעתי שכ"כ במ' השיב משה ולא אדע
 אם בנה יסודו על דברי הרי"ף הג"ל כי אין לי ס' השיב
 משה, עוד י"ל דכל יום הוא דבר בפ"ע כח"ש בשע"ח
 (סי' תרנ"ב) לענין אין מעבירין עי"ש ויש להביא סמוכין
 לזה מזה"ק ולא (קנ"ד.) דכל יומא פעם א' חקרי ט"ש, וכו"ס
 קשה דהי' לו לברך בכל לילה בכניסת היום ולא בבוקר,
 ול"ל דמילה שהיא כל מעליע זמן ברכתו בבוקר ופטור
 הלילה למפרע וכנה י"ל בג"ד :

ואת שהמג"א חולק על השליה לע"ד ראי' מפורשת
 לדעת השליה מש"ם סיכה (מ"ה:) ד"א לולב י"א
 סוכה ו' לברכה וכתום' שס דאין לולב וסוכה שוין לולב
 אינו מברך אלא פ"א ביום וסוכה כל אימת שכתום' בה
 מברך, וק' לכאזי טובא דא"כ איך אמרו' בגמרא סוכה
 שבעה ממנ"פ אם יושב כסדר ולא ילך כלל למוץ הרי סני
 פ"א בכל ימי המג כח"ש חגי"א ואם י"א חמנה אפי' כמה
 פעמים ביום מברך, וא"כ לא משכחיל שבעה כלל דוקא,
 ולהשליה ח"ש טובא דמיידי ביושב כסדר ומ"מ מברך ו'
 ש"ר מפורש קן ברש"י (מ"ו.) ד"ה כ"ז שמניחין דכל יום מימי
 הסכות חשוב כחולץ ומניח לענין תפילין עי"ש דמפורש

ולא מפי רש"י ז"ל כמו שכתבנו, אך ק' למה מברך בכל
 יום צבקר הכי בידך כלילה הראשונה ויפטור כל המעליע
 דהיום הולך אחר הלילה ויברך רק בכל לילה דסכות ול"ל
 דברכת לישב בסוכה של לילה הראשונה של חג אינו מן
 המנין מחמת דאז אין המיוב מלד חשבו כעין חדורו דאפי'
 בירדו גשמים חייב משום ט"ז ט"ז מחג המלות ומשום זה אינו
 פטור יום המחמת צבקר כיון שהוא לגמרי סוג מיוב אחר,
 וע"כ צבקר לריך לברך שנית ומאז והלאה מושבגא שאפי'
 יושב כסדר לריך לברך בכל בקר :

וסו"ס ש"מ דברכה שפטור כל המעליע ומנה צבקר
 ופטורה גם הלילה למפרע משום דלילה אתכלילת
 בימחא, וע"כ גם קטן שהגדיל יכול ללמוד כלילה על סמך
 צ"ה"ת שיברך צבקר, והנה בס"פ תפלת השחר טעה ולא
 הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין
 החודש כלילה והק' דנאבני מר או"ח (סי') דהא
 כשמקדשין בבקר מחקדש החודש למפרע כדאי' צירושלמי,
 וכלע"ד דהנה בזה"ק הג"ל דתפלת ערבית רשות משום
 דאתכלילת בימחא, ומה דמ"מ קלח מיוב היא ובחנם אין
 לבטלה כח"ש המוס' ברכות (כ"ו.) ושבת (ט"ו:) היא חשובה
 דמ"מ יש ללילה גם מהות עצמי בלעדיו היום דהרי חייבין
 כמה מלות שנהגות דוקא כלילה כמו ספירת העומר ומלה
 ומרור ופוד וע"כ יש מיוב מפאת מהות העלמי אשר
 להלילה, וכ"ז בחיוב אחר, אחנם לענין יעלה ויבא כיון
 דאין מקדשין החודש כלילה רק שט"י שנתקדש היום נתקדש
 גם הלילה למפרע וא"כ כל לורת קדושת הלילה של ר"ח
 היא רק בגדר אתכלילת בימחא דמפאת עלמו אין לו
 קדושה [וכלע"ד סמך על זה ה"ק] (ל"ז:) מושב דכ'
 רחמנא גבי שבת ל"ל סד"א סיבני קידוש צ"ד כי מועדות
 פירש"י ולא נהוג קידוש אלא ציהודא משמע רש"י ז"ל בא
 לפ"ש דמכל מושבותיכם שמע"י דל"כ קידוש צ"ד דקידוש
 צ"ד אינו בכל מושבות אלא ציהודא, משמע דיו"ט דבטי
 קידוש צ"ד ל"ח שהוא בכל מושבותיכם ואף דנהג צ"ח
 מ"מ כיון דהקידוש הוא רק ציהודא שורש קדושת יו"ט הוא
 רק בא"י אלא שמתפשט גם לחז"ל, וידוע דהמקום והזמן א'
 ע"כ גם בזמן קן, כיון דאין מקדשין החודש רק ביום
 שורש קדושת ר"ח ביום אלא שנתפשט קדושתו גם להלילה
 ע"כ גם לענין מיוב יעלה ויבא הבא מלד ר"ח אמרינן
 אתכלילת בימחא וע"כ אין מחזירין אותו, כנלע"ד בזה :

סימן ימ.

בענין ניעור כל הלילה איך יעשה עם ברכת התורה

עוד סניף לברך לדעת האומרים בשינה אף באחל"ע היום
 לריך לברך ברה"מ אם יאמר ק"ש בלא ברכה"ת או מי
 שנוהר שלא לברך שום ברכה קודם טבילה לקרו' כחקנת
 עזרא וירא שבין כך יעבור זמן ק"ש אם מותר לקרות ק"ש
 עמה ואחר טבילה יברך ברכה"ת ע"כ שאלחו :

צואריק.
אשר שאל בניעור כל הלילה ומסופק אם לומר ברה"מ
 וכו' המג"א (סי' תל"ד) דעפ"י דין לריך לברך
 דספרי"א לחומרא אך נסן לשמוע מאחר ואין לפניו איש
 אחר להוליאו גם נכון להמתין עד שישן שינת קבע ויהי'

ז אחד מבני מבוי וכו'. עד סוף הפרק הכל פסוק טס:
פ"ג א בשלשה בתרים וכו'. פרק כל לו כהן גדול (ויומא ע"ג):
ב אמרן חכמים במזור ת"ח וכו'. משנה סוף הוריות (דף י"ג):
ג אין לך מצוה בכל המצות וכו'. נריש טלה ותלמוד מורה כנגד כלס:
 שהתלמוד מביא לירי מעשה וכו'. ספ"ק

דקדקושיין (דף מ:): ומ"ש היה לפניו עשיית מלוא וכו'. ירושלמי פרק חלו עונדן ונריש מגינה רב אבהו שלם בריה לטבריה וכו' המבלי אין קצרי בקצרי שלמין לטבריה נמו וגמרו בעליהם נים מחוץ כלוד המלמוד קודם למעשה דקדקושיין אמרין הדא דמימא כסיס עס מי עימיה מעשה אכל אין עס מי עימיה מעשה מעשה קודם:

ה תחלת דינו של אדם וכו'. סוף פ"ק דקדושיין (דף מ:): ופ"ק דקדושיין (דף ז:): לעולם יעסוק אדם בתורה וכו'. ר"פ מקום שנהגו (פסקים י')::

ו כך היא דרכה של תורה וכו' עד שמא לא תפנה. כמסקא אבות כנרימא דשנו חכמים וקלסו כפ"ס וקלמו כפ"ג:
 ח כתוב בתורה לא בשמים היא וכו'. עירובין פרק כ"ד מעבדן (דף י"ה). וימר הדברים נמסקת אבות:
 ט דברי תורה נמשלו למים וכו'. פ"ק דמעניות (דף ז:):

י כל המשים על לבו וכו'. רבינו ז"ל הרמזו פיו ולשונו כפירוש המשנה פ"ד למקמת אבות על הספקות שזמנתי גם לתלמידים גם לרבנים. וגם כי נראה מדבריו שרוב חכמי המורה הגדולים שצאמו זמן או כלם היו עושים כן וגם פה אצלנו לטעמיה. והנה הוא ז"ל הביא עס רביה מהלל הזקן (ויומא ל"ה): שהיה מוטב עזים ולומד. ואין ממש רביה שזה היה דוקא במחלם המורה ולמי שהיה זמנם אלפים ורבות מלנידים אולי לא היו נוטין אלא לתפורקמים שבהם או שכל מי שהיה אפשר לו שלא ליהנות היה עושה אבל כשזכה למתנה ולמד דעה את העס המעלה על דעפן שהיה מוטב עליה. גם מה שהביא מרי מינה בן דוקא [בכרות י"ז]: אינה רביה שאס היה רובה להמערך לא היה נרץ לשאול מבני אדם רק מן השמים היו נוטין לו כמחבר כמעניות [כ"ה]. אבל הוא ז"ל לא רצה ליהנות מן העולם הזה ואין דבריו אלא כרובים ליהנות מן העולם הזה אבל שלא באיסור. וקרנא [כמונות ק"ה]. שהיה מרוב שהיה נרץ כחולרות יין חייה ראו להתקיים אותה אומנת יפה היא וכלל טורח גדול. ואין ספק שמי שחננו העס ימנך שימפרנס ממלכתו אסור לו ליעול וכו' הונע דהוה דלי דוולא ככר פירש"י ז"ל שהיה דולה להסקות שדווי וזהו אין גבלי גם כי כפי זה כבר היו לו קרקעות ולא היה נרץ ליעול. והביא עוד רביה ממה שאמרו כמי שאמרו [ק"ו]: כן יוסף אימקן בריסיה רב ששט ככסוי אמר כמה

לצדו אפילו באותה העיר אין מוליכין את הקטן אלא אם כן היה בנין בריא על גבי הנהר בנין שאינו ראוי ליפול במהרה: ז אחד מבני מבוי שביקש להעשות מלמד אפילו אחד מבני החצר אין יכולין שכנו למחות בידו. וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו או כדי שיבאו מתינוקות של זה אצל זה אינו יכול למחות בידו. שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

פרק שלישי

א בשלשה בתרים נכתרו ישראל. כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה וזה בו אהרן שנאמר והיחה לו ולורעו אחריו ברית כהנת עולם. ולכתר מלכות וזה בו דוד שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי. כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל. שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. כל מי שירצה יבא ויטול. שמא תאמר

שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו. הא למדת שכתר תורה גדול משניהם: **ב** אמרו חכמים ממזור ת"ח קודם לכתן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים. מכתן גדול שנכנס לפני ולפנים: **ג** אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לירי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום: **ד** היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק התלמוד. ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו: **ה** תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו. לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: **ו** מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה. לא יסיה דעתו לדברים אחרים. ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. כך היא דרכה של תורה פח במלח תאכל ומים במשורה חשתה ועל הארץ תישן והיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבמל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר. והשכר לפי הצער: **ז** שמא תאמר עד שאקבץ מומן אחזור ואקרא. עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא. אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם. אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה: **ח** כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא. לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסתורה מחכים. וצו חכמים היו ממעט בעסק ועסוק בתורה: **ט** דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים. לומר לך מה מים אינם מחכסין במקום מדרון אלא נוחלין מעלין ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ויליו עוסק בתורה: **י** כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא

א מ"ג עשין י"ב. טור י"ד סימן רמ"ה:

לחם משנה

שהוא טוב ממנו כיון שהיתה התקנה כך שהיו הכל מויליין לירושלים והיה עס המלמד טוב אכל ללחם התקנה אין להולין ממנה ללחם:

ז אחד מבני מבוי. עס מנזאר כמשנה ובגמרא:

פ"ג א בשלשה בתרים וכו'. מימרא דרי יוסן ביומא פ' ב' כל לו כ"ג (דף ע"ג): שלשה זרים הן וכו'. ומה שלמד שהמורה גדול מכלס הוא משוס דכיון שלמד שהוא גדול מהמלכות וכמו שפירש רש"י ז"ל איכ ודאי שהוא גדול מן הכהונה דק"ל מלך קודם לכהן גדול:

ה לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה וכו'. מימרא כפ' מקום שנהגו (דף ז:): וכמו הומו' דהיינו דוקא כשולמד להסתכר ע"מ שאקרא רבי וכו' אכל אם

מגדל עזו

פ"ג א בשלשה בתרים וכו' עד ינא ויטול הכל ביומא פרק ב' לו (דף ל"ג) ובמקמת אבות: שמא האמר שאותן הכתרים בו' עד נמנה כהויה וכו' ומלכות. סוף הימין (גימין ס"ג) ופרק העוסק בחורה ויומא פרק ב' לו (דף ע"ג): **ב** אמרו חכמים במזור ת"ח. מקמת ע"ז פ"ק (דף י"ג) ובטלתי הוריות (דף י"ג): שנאמר יקרה היא מפנינים. מקמת הוריות פרק אחרון (טס): **ג** אין לך מצוה בכל המצות כולן בו' עד ככל מקום. פ"ק דענינה (דף ז') ופ"ק דיבאה ירושלמי וכן נמי פ"ק דצ"ק ככלי (דף י"ג) מקשה שלמדוה ומהלך מר תלמוד גדול שהתלמוד מינא

בריש סוף פ"ק דקדושיין (טס) כמעלות תלמוד היא אמורה ומימרא דליקי בן יסוריה גמלא ממניסין דלמזא האב: תחלת דינו של אדם עד שער מעשיו. פ"ק דקדושיין (דף ו') וסוף פ"ק דקדושיין (דף ו') ה לפיכך אמרו חכמים וכו' עד נא לשמה. פ' אחרון למקמת הוריות וטובה סוף פרק היה עונל (דף כ"ג) ופ"ק דעיר (דף כ"ג) ובכמה מקומות: **ו** מי שנשאו לבו עד והכבוד נהלך. מקמת אבות פרק העוסק בחורה: כך היא דרכה של תורה עד הרבית שכר. סוף פ' שטי למקמת אבות: והשכר לפי הצער. מ"ס אבות פ' ה': **ז** שמא תאמר עד לעולם. פ"ג דמקמת אבות: אלא עשה תורתך קבע עד שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ויליו עוסק בתורה: **ח** כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא. לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסתורה מחכים. וצו חכמים היו ממעט בעסק ועסוק בתורה: **ט** דברי תורה נמשלו למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים. לומר לך מה מים אינם מחכסין במקום מדרון אלא נוחלין מעלין ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ויליו עוסק בתורה: **י** כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא

הנהגות מיימוניות
 כ"ה יוקי שראוי לשכור מלמד לפיכך לא ממשנין ליה ממחא למתא אלא בני העיר יכולים לכוף זה את זה לשכור לזון מלמד. ע"כ: **א** [8] אבות דרי נון. ובפרק בא לו הוא בלשון אדר אמר ר' יוחנן ג' דין הן של מובה ושל ארון ושל שלחן של מובה וזה ארון ונמלו של שלחן וזה דוד ונמלו של ארון עדיין מונה: **ח** [והר"ך לבקש רחמים ממי שהרבית שלו בראותא כנדה דף ע' ע"ש]:

לירי מעשה, סוף פ"ק דקדושיין (דף מ') ובכמה מקומות: **ד** היה לפניו עשיית ע"י וימור לתלמוד. סוף פ"ק דקדושיין (טס) כמעלות תלמוד היא אמורה ומימרא דליקי בן יסוריה גמלא ממניסין דלמזא האב: תחלת דינו של אדם עד שער מעשיו. פ"ק דקדושיין (דף ו') וסוף פ"ק דקדושיין (דף ו') ה לפיכך אמרו חכמים וכו' עד נא לשמה. פ' אחרון למקמת הוריות וטובה סוף פרק היה עונל (דף כ"ג) ופ"ק דעיר (דף כ"ג) ובכמה מקומות: **ו** מי שנשאו לבו עד והכבוד נהלך. מקמת אבות פרק העוסק בחורה: כך היא דרכה של תורה עד הרבית שכר. סוף פ' שטי למקמת אבות: והשכר לפי הצער. מ"ס אבות פ' ה': **ז** שמא תאמר עד לעולם. פ"ג דמקמת אבות: אלא עשה תורתך קבע עד שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ויליו עוסק בתורה: **ח** כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא. לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסתורה מחכים. וצו חכמים היו ממעט בעסק ועסוק בתורה: **ט** דברי תורה נמשלו למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים. לומר לך מה מים אינם מחכסין במקום מדרון אלא נוחלין מעלין ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ויליו עוסק בתורה: **י** כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא

פורענות ראשונה, והאמפקם הראון האותי"ו, זו היא פורענות שנית, וברי להפסיק בין שתי מדינות פורענות, נקבעת דוקא פרשת "ויחי במצרים". שכן בה נרחבה התפילה המבטיחה להנחם של ישראל, משתי מדינות פורענות הללו. הפלה האחרונה המבטיחה, ובנוסף השנואה החדשה, דין ומצא, שבמפורדים אני אומר שגואר, כדרך שאמר במבטאים אויבך, אלא שבמפורדים הוא אומר, משגואר, אלא שם פעלים שאה אצל אחרים, שכן הוא באמת דרכם של הערב רב, שבשעת שהם פועלים בתורת מפורדים, אינם פועלים אלא על ידי שהם מצטרפים לפחות של שפנה מפורדים, והם פועלים את שגוארם, ולכן דוקא הכונה אצל המפורדים, לומר שגואר, במשקל שונה מהן דוקא במבטאים. במבטאים הוא אומר אויבך, ובמפורדים הוא אומר שגואר, והבני.

ג. וזה הוא פעם של של ישראל, אומר למלא, פורענות ראשונה כדרך שפורשו חס"ס, בשם המדרש, ובמדותיו דהמפסיק בין שתי הפורענות הוא דוקא פרשת ויחי במצרים, ויחי במצרים, כשתי הפורענות גם יחד, כצורת ערבוב הן אמרות ולפירושו של המדרש, רק הפורענות השניה, שייבת היא לצדדהעקבית.

ד. ומביינת הנבואה ואמרת, ערודת פרשה זו שחוזר למקומות, דהיינו בשעת שחמט עבר והגשם חלף לך, זו או החזר המלשה למקומות.

למאמר ב

פרק א

ל. א. כרכת אהבה רבת פורת מברכת התורה. אלא שאינה פורת אלא אם כן שנת על אהר. ואם לא למד לאלתר לאירי שבינך, אינו נמסר מברכת-התורה, על ידי אהבה רבת.

הג"ל
היוג"כ
335

71

ג. אמנם אף על פי שלאחר התעיה כבודך סיני, היו נמצאים ונאמסם חזק במהלך המסעות, הנה פסטי ואילך שהתחילו המסעות דוקא, אבל נעשים לפי סדר הדגלים, בראי שריו מברלים מן החנות, שהרי לא נכללו כמיני השבטים, ומטלא לא שייך גביהו חורת דגל, ומצא, דבשעה שמתחיל הענין והתחיל המסע, היו הערב רב, מתאפשרים מן החנות והולכים ומתברלים לעצמם.

ד. ועל כן, כופיעה היא התפלה של ספרדארו, בפנים כפולים ומיוחדת היא, תפלה זו בכך, שהיא מולקת את צדי ישראל למפורדים ומבטאים, שכן ספרדארוון הוא המפור את המבטאים, ומתוך כך, מתרחם הוא כמעט הארון, לשני המונים גם יחד.

ו. ובשר השריים הרי הוא אומר: כי הנה חמתי עכר, חלשם חלף חלף לך, ובפירוש הנראה שם ככה ד' חמתי עכר, היינו החלול בין אומות העולם, "חלשם חלף חלף לך", היינו שלפון הערב רב, הערב רב קשיו יתו מואמות העולם, שהם גשם פורד לישראל, וזהו אשת מדינה, שהם יתו מדין בין ישראל לאבות שבטאים, עד כאן לשונו, ומתוך התפלה של ססל הארון לסנה, דברה זו של שלפון העקבית, בא הוא כשני פנים, דיש שהם מתעסקים בעבודתם של השלול קפחה בין ישראל לאבות שבטאים, כשהם נמצאים בתוך המונה בפנים, ויש שהם מתעסקים בעבודתם זו של השלול קפחה בין ישראל לאבות שבטאים, כשהם מצטרפים לאויבים מבחוץ, וכשם הם רודפים את ישראל.

ז. ומתברר הוא לפנינו מעם קביעותה של פרשה זו ד' ויחי במצרים" שלא במקומות, ככלי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה, הפורענות שניה היא אותה מנשה דאמפקם, ופורענות ראשונה הוא, ויסעו מחר השש"ו, שפירש בו רש"י שבאן כבר חרתה הענין של העלמות השש"ו, ומצא, דשתי הפורענות, גם פורענות ראשונה וגם פורענות שניה, שרתיו נפנת על צרת העקבית, אלא שצרה זו מתחלקת היא לשתי כנות, האחת היא בשעת פיוור, דהיינו שעת נבועה, והשניה בשעת כניעה, דהיינו שעת תעיה, ולכן, "ומעני",

ד. ויעוץ רמב"ם הלכות תלמוד-תורה פ"ק שלישי, הלכה י' שפסק שם לז"ר דינא, ודמפל"ן תלמוד תורה למצוה שלא תיעשה ביד אחרים, אלא שהוסף בה דברים. וכך הוא לשוני בהלכה זו. "היה לפני עשיית מצוה ותלמוד-תורה, אם לאו, אמר למצוה להיעשות על ידי אחרים לא יפסק תלמוד, ואם לאו, יעשה המצוה, ויחזור לתלמוד-תורה, והיבנה ויחזור לתלמוד". והוא דוחפה זו מעלת ביאור. הד"ר כל עצמו לא ביטל תלמוד תורה, אלא לעשיית המצוה, אם כן, מה מקום יש כאן לפסק של לאחר עשיית המצוה. הל"א משה שאנה צריכה היא, לומר לו לאחר עשיית המצוה, שידחה לתלמוד, דאפו יש כאן מקרא דע"ך שעשיית המצוה תפטר אותו מתלמוד-תורה לעולם.

ו. ואמנם, מפורש הוא במסא בניניה של תלמוד-תורה, כי ביטולה זה הוא קיומה מנחה צ"ש, ומירש רש"י דקיימא לו במפל"ן תלמוד-תורה להכנסת כל"ה ולזה קאמרין, וביטולה זה הוא יסודה וקיומה. כלומר, ספקל שכ"י, כאילו יושב וביסודה ועוסק בה, יעוץ שם, והנה פשוט הוא, דאז דאמרין דביטולה זה הוא קיומה, היינו דקא באא הוא מכפל תלמוד לשם קיום מצוה הנכנס כל"ה והוצאת המ"ת, וכדומה, אבל אם הוא מכפל את תלמודו לצורך דבר-הלשון, או מ"ס לשם בלילה, והוא ח"ל ומקיים מצוה הנכנסת-כל"ה או מצוה הזאת המ"ת, בודאי שאין כאן אלא שכ"י מצוה, ולא שכ"י-תורה, מאחר שלא קיים המצוה, מתוך הפסק תלמודו לשם קיום מצוה זו. וזה הוא שהוסף הרמב"ם בהלכה זו במיומא, "והחזיר לתלמוד". כלומר, מתוך כך שתיקף לאחר עשיית המצוה, הוא חזיר לתלמוד, ה"י הוא קובע על ידי זה, כי כל המפקח-תלמודו, לא בא אלא לשם עשיית אותה מצוה, וכדוח של קביעות זו, ה"י עשיית המצוה של, נסדרת היא למעלה בהנ"ל פעולתו של החוק, של, ביטולה זה הוא קיומה". באופן דע"ך י"י החזרה לתלמוד, הוא ספקל שכ"י-תורה, גם בעד עשיית המצוה.

ז. והחיים אנו לברכה אוהב רבה, בברכה אוהב רבה נאמדת תולדה, דאם שנה על אה"י, או פוסרת היא גם מברכה תחורת.

ב. ונראה לנו כמפורש דוד מילוא דבאמת, שסבע של ברכת החזרה, צריכה להיות מיוחדת לענינה של תורה. כמו שחזו"ן בברכת המצוה, ובברכה הנזכר, שברכתה של כל מצוה, וברכתה של כל תנאי, אין בה אלא מענינה, של אותה מצוה, או מענינה של אותה תנאי. וכן בשאר ברכות תחורה, כגון אשר בה"ל תל"ק, אשר נתק, כולן אין בהן שום תערובות של אה"י ענין, חוץ מענינה של תורה, ומפני זה, אי אפשר לבאט לצאת ידי הברכה ברכת תחורה, על ידי ברכה אוהב רבה. דה"י בברכה אוהב רבה, נזכר שא"י מצוה, מלבד מצוה תלמוד-תורה.

ג. אלא דאכתי יש מקום לדון בזה דין אחר. דהנה בספר פחד יצחק, שער חודש האביב, סא"ח, אות ג', נאמר בזה הלשון: "במסל"ם תלמוד-תורה בשביל עשיית מצוה שא"י אפשר לה לעשות ביד אחרים, והקשו על זה רבותינו הקדמונים, דלמה לא יפטר מקיום מצוה בשעת שעוסק בתורה, הלא בכל התורה קיימא לו דעוסק במצוה פשור מצוה, ומבואר הוא בדבריהם, וישו"ב לקיימא זו, משום דברורה יש תנאי שהלמוד צריך להיות על מנת לעשות ומכ"ה שולעשיית היא תנאי בלימוד, ה"י אי אפשר הוא שהלימוד יפטר אותו מן המעשה, ואין קיום המצוה עומד מחוץ לעינו של לימוד תורה אלא שהוא קיום התנאי, של ללמוד על מנת לעשות, ומבנינו למש"ס, כי שר"י בהיותו חז' בקיום מצוה: לשם מצוה נזירא, ולשם קיום התנאי של תלמוד-תורה". ע"ך כאן לשון פחד יצחק, שער חודש האביב.

ד. ומצד זה שפיר יש מקום לדון, ותערובות שא"י מצוה אינה ברעו במשכיל ברב"ה תחורה, דה"י בברכה המצוה ובברכה הנזכר, כל שהוא מערב בה מצוה אחרת, או שהוא מערב בה תנאי אחרת, ה"י זה פוגם ביחודה של הברכה, של ברב"ה צריכה להיות מיוחדת לאה"י של תנאי, ומהערכות שלא מענינה, מכפל את החיובותה של הברכה, עם אותו ענין שעליו הוא בא, מה שאין כן בברכה-התחורה, דמאחר וכל המצוה כולן אפשר לחז' להתקיים, בתורה קיום התנאי של תלמוד תורה, ה"י לעולם אין התנאי, שהוא קיום של המעשה, פוגם את החיובותה של הברכה עם המעשה.

ידי אחריכם לא יפסקו תלמוד, ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתלמוד.¹ וכבר דברנו בזה, בפרק הקודם בזה המאמר. אלא שעוד לנו פנים חדשות בהנחת סוים זה של "והחזיר לתלמוד". לפי הפנים החדשות הללו, יש כאן בהוספה זו, התנאת הנאה, המבטל את נוסח של החלטה. יעקוב רמב"ם בפ"ו מאישות הלכה כ' לענין מצוה פורת ורבית, דאם היה עוסק בחרות, ופרדו בה, והיה מוציא מלישא אשה, כדי שלא יפטר במונות, ענינו אשתו ויבטל מן החרות, הרי זה מותר להאמור, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד-תורה. על כן ישנו, ומוכרז, אופוא, מהלכה זו דהא דקיימא לן דבמצוה שאי אפשר להיעשות על ידי אחרים, התלמוד-תורה נדרוה פנתיה, אין זה אלא באופן, ומלבד עצם קיום-המצוה, אין כאן נוסף המצוה-תורה, מה שאין כן, באופן שקיים המצוה יגזור אחריי כמסור תורה, כמה שאין בו קיום-מצוה, כי אז גם קיום-המצוה, אינו דוחה תלמוד-תורה אפילו אם אי אפשר לה למצוה זו, שהיעשה על ידי אחרים. תורה, במצוה פורת ורבית, שיש בה חשש ביטול תורה בשביל מוונות, שאין זה נחגף לעצם קיום המצוה של פורת ורבית, באמת אין מצוה התלמוד-תורה נדרוה פנתיה, וכן משמע שם ברמב"ם הלכות אישות בהלכה הסמוכה, דזה הוא הפנים של עובדא כבן עזאי, שלא נשא אשה, מפני שנפשו חשקה בתורה. יע"ש. והשתא אם אגן נמו דמא, דלוח הענין החכיון הרמב"ם כמחזיקין הכא בהלכות תלמוד-תורה, דבמצוה שאי אפשר לה להיעשות על ידי אחרים, יעשה המצוה ויחזור לתלמוד. דבא ללמדנו, דעד כאן, אין לו להפסיק מתלמוד בשביל קיום מצוה, אלא כהנאי שאחר עשיית המצוה יחזור לתלמוד, ולאפוקי באם יתר הוא, שגם לאחר עשיית המצוה, עדיין חגרוה עשייה זו, שלא יהיה בידו לחזור ללימוד, אין לו להפסיק מתלמוד. וכמו שאיפסקא באמת דהלכה לענין פורת ורבית.

י. ועדיין אין בהו כדי שביעה. שהלא הרמב"ם כתב פעם לדבר, דמותר להחליהר בקיום מצוה פורת ורבית, משום דעוסק במצוה, פטור מן המצוה. ופעם זה הלא מותר הוא את עצם הדיו, דמבטלין תלמוד תורה למצוה שאי אפשר שתיעשה כדי אחרים, דלעולם נמוא הכי, דאין עליו להפסיק מתלמוד מיד העוסק במצוה, ומדחויג, דעל ידי עסקו במצוה תלמוד-תורה, אין הוא נפטר משאר

לפי התנחות שנחפשו במאמר זה, הלכה זו כך היא מתמישה. דעיקר הדיון שברכת אזהר רבה, וכולה היא לפטור ברכת חתונה, אם על פי שיש בה הערובות ענינים אחרים, של שאר מצוות. היינו משום דגם שאר מצוות, מלבד חרות קיום מצוה שבה, משמשים הם הנאי בתלמודה של תורה, ורק מפני זה אין הם פוגמים בידון משמע הכרחה לעתה, אבל הלא מלמדנו כי שתי כוונות זו בקיום מצוה: לשם מצוה גרידא, ולשם קיום הנאי של התלמוד-תורה. לזהו אנו דנים כך, דאם שנה על אחר, אנו אומרים כי שחופת סופו על החלטה. וכל אותן המצוות שנוכח בברכה, הן המצוות הנוכחות בברכה זו, כלקיום הנאי של על מנת לעשות, המתנה כל-תלמוד-תורה, ואין כאן שום עירוב פרשויות, אלא לכל דבר-הברכה, משמע של תורה הן, אבל אם לא שנה על אחר, חסרה לנו החוכמה, שקיום-המצוה אשר בברכה, במוכח של תורה הן מתפרשות, והרי זה דוגמה דברי הרמב"ם, שבה, "והחזיר לתלמוד". דעל ידי הלימוד על אחר, ספק הוא לפטור המצוה, לא חזר על המצוה, דהיינו מה שאין כן, אם אחר עשיית המצוה, לא חזר על המצוה, והיינו לא שנה על אחר, אז חסרה לנו החוכמה, כי הפסק התלמוד בא הוא לו, משום קיום התנאי של על מנת לעשות, וכל שחוסרה לנו החוכמה, שהקיום-מצוה של, במוכח הנאי של תורה הוא מתמש, הדרינו לפשוטות המעשה, שאין כאן כי אם קיום מצוה גרידא, ומבילא, יש לה שתי תוצאות בעצם התפעל ממש, אין כאן שכל של תורה, אלא שכל של מצוה, וכשאנו דנים לענין הברכה, חפשינו שברכה מעורבת היא, ואין כאן יחוד לתלמוד-תורה, ומבילא אינו נפטר כאחריה רבה. ¹

ר. רמב"ם הלכות תלמוד-תורה פרק ג' דין ג' כתב, "לפיכך תהלמוד קודם למעשה, בכל מקום". יענין שם, חזר דקאמר, "בכל מקום", אין לו פירוש, דהרי אין בזה שום הוספה על חזיון המפורש בבאן, דתלמוד קודם למעשה.

פ. והנה בהלכה המסבחה לכאן, בדין ג' כתב הרמב"ם, "היה לפניה עשיית מצוה ותלמוד-תורה, אם אפשר למצוה להיעשות". על

פרק ב